МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ ПОДАТКОВОЇ СПРАВИ, ОБЛІКУ ТА АУДИТУ
КАФЕДРА ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ, МАРКЕТИНГУ ТА БІЗНЕС-АНАЛІТИКИ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: «Інвестиційна діяльність регіону в умовах європейської інтеграції»

Здобувача вищої освіти ІІ рівня, ІІ курсу, групи ЕМРМз-23-1,
спеціальності 051 «Економіка»,
освітня програма «Економіка міста та регіону»

_____ Смолич Мар'яни Олегівни
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові)

Науковий керівник _____ Корж Марина Анатоліївна
(підпис) кандидат економічних наук, доцент
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Керівник освітньо-професійної
програми _____ _Скорик Марина Олегівна, к.е.н., доцент
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Допущено до захисту за рішенням кафедри _____
протокол від «07» 01 2025 № 1

Завідувач кафедри _____ Паянок Тетяна Миколаївна
(підпис) кандидат економічних наук, доцент
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Ірпінь – 2025

Реєстрація № 34 22.01.25р. _____
(дата) (підпис відповідальної особи)

Результати перевірки до захисту 20.01.2025 _____
(до захисту, на доопрацювання) (дата) (підпис)

Результат захисту 47 10.02.25р. _____
(оцінка) (дата) (підпис)

Голова комісії: _____ Ї. В. Охрімєнко
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії: _____ М. О. Скорик
(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ М. А. Корж
(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ П. Б. Юр'єва
(підпис) (ініціали, прізвище)

Секретар екз. комісії _____ М. М. Ткаченук

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, П.І.П.: керівника, голови комісії членів комісії, секретаря, (підписи)
ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ КЕРІВНИКОМ ТА РЕЦЕНЗЕНТОМ				
І.Зміст кваліфікаційної роботи (якість теоретичного матеріалу, його зв'язок з практичним, вміння представляти матеріал в логічній послідовності, наявність висновків та пропозицій)	**від 0 до 30**	28		
2.Дотримання вимог щодо оформлення	**від 0 до 10**	9		
3.Вчасне виконання роботи на всіх етапах у встановлені кафедрою терміни	**від 0 до 5**	5		
4. Рецензент	**від 0 до 5**	5		
РАЗОМ БАЛІВ*	**від 0 до 50**	47		
ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
І.Доповідь	**від 0 до 10**	10		
2. Роздатковий матеріал	**від 0 до 5**	5		
3. Знання теоретичного та практичного матеріалу, вміння відповідати на запитання	**від 0 до 25**	25		
5. Апробація	**від 0 до 10**	7		
РАЗОМ БАЛІВ	**від 0 до 50**	47		
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	**від 0 до 100**	94		

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЕКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.П.: голови, членів комісії, секретаря, (підпис)
94	5	A	10.02.25	Охрімєнко І.В. Скорик М.О. Корж М.І. Юрєва П.В. Гетманук М.І.

Правила переведення оцінок до національної шкали та шкали ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	5 (відмінно)
80-89	B	4 (добре)
70-79	C	
60-69	Б	3 (задовільно)
50-59	E	
35-49	ЄХ	2 (незадовільно)

МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет податкової справи, обліку та аудиту
Кафедра економічної політики та сталого розвитку
Спеціальність 051 «Економіка»
Освітньо-професійна програма «Економіка міста та регіону»

Затверджую
Завідувач кафедри економічної політики
та сталого розвитку
_____ М.О. Скорик

Завдання на кваліфікаційну роботу
здобувачу вищої освіти
Смолич Мар'яні Олегівні

1. Тема кваліфікаційної роботи: «Інвестиційна діяльність регіону в умовах європейської інтеграції».

Затверджена наказом ректора від 21.12.2023 р. № 1717

2. Строк здачі закінченої роботи 20.01.2025 р.

3. Цільова установка – обґрунтування теоретичних та практичних засад щодо активізації інвестиційної діяльності в регіоні в умовах європейської інтеграції.

Метою дослідження є обґрунтування теоретико-методичних підходів і розроблення практичних рекомендацій щодо активізації інвестиційної діяльності в регіоні.

Об'єктом дослідження є сукупність економічних відносин, процесів та явищ, що характеризують формування, залучення, розподіл та використання інвестицій на регіональному рівні в контексті інтеграції України до Європейського Союзу.

Предметом дослідження є інструменти, методи та закономірності, що визначають ефективність формування, залучення, розподілу та використання інвестицій на регіональному рівні під впливом процесів європейської інтеграції.

База дослідження: Київська область.

4. Вихідні дані до роботи: законодавчі та нормативні акти, результати наукових досліджень вітчизняних і зарубіжних вчених, дані офіційної статистики, статистична звітність по Київській області.

5. Перелік графічного матеріалу - 7 рисунків і 5 таблиць.

6. Зміст кваліфікаційної роботи: РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ РЕГІОНІВ; 1.1. Концептуальні підходи до стимулювання інвестицій в регіоні; 1.2. Методологія діагностики залучення інвестицій в регіон; РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РЕГІОНАЛЬНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ; 2.1. Динаміка інвестиційної діяльності в регіонах

України; 2.2. Оцінка ефективності використання інвестиційного потенціалу в регіонах України; РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ РЕГІОНУ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ.

7. Календарний план виконання роботи

№ п/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	
		За планом	Фактично
1.	Вибір теми, вивчення літературних джерел і складання плану роботи	До 23.10.2023	23.10.23
2.	Підготовка першого розділу роботи та подання керівнику	До 15.04.2024	15.04.24
3.	Підготовка другого розділу роботи та подання керівнику	До 28.06.2024	28.06.24
4.	Підготовка третього розділу роботи та подання керівнику	До 25.11.2024	25.11.24
5.	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень керівника	До 10.01.2025	10.01.25
6.	Перевірка на плагіат та отримання відгуку керівника роботи	До 20.01.2025	20.01.25
7.	Попередній захист	22.01.2025	22.01.25
8.	Допуск роботи зав. кафедрою до захисту	24.01.2025	24.01.25
9.	Захист роботи	10.02.2025	10.02.25

8. Дата видачі завдання 23.10.2023

9. Керівник кваліфікаційної роботи _____ Корж М.А.
(підпис) (прізвище, ініціали)

10. Керівник освітньо-професійної програми _____ Скорик М.О.
(підпис) (прізвище, ініціали)

11. Завдання до виконання отримав здобувач вищої освіти _____ Смолич М.О.
(підпис) (прізвище, ініціали)

АНОТАЦІЯ

Тема кваліфікаційної роботи: «Інвестиційна діяльність регіону в умовах європейської інтеграції»

Мета роботи полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних підходів і розроблення практичних рекомендацій щодо активізації інвестиційної діяльності в регіоні.

Завданнями роботи є:

– дослідити концептуальні підходи до стимулювання інвестицій в регіоні;

– охарактеризувати методологію діагностики залучення інвестицій в регіон;

– проаналізувати динаміку інвестиційної діяльності в регіонах України;

– провести оцінку ефективності використання інвестиційного потенціалу в регіонах України;

– обґрунтувати напрями вдосконалення інвестиційної діяльності регіону в умовах європейської інтеграції.

Об'єктом дослідження є сукупність економічних відносин, процесів та явищ, що характеризують формування, залучення, розподіл та використання інвестицій на регіональному рівні в контексті інтеграції України до Європейського Союзу.

Предметом дослідження є інструменти, методи та закономірності, що визначають ефективність формування, залучення, розподілу та використання інвестицій на регіональному рівні під впливом процесів європейської інтеграції.

База дослідження – Київська область.

За результатами дослідження сформульовані у кваліфікаційній роботі положення, висновки, рекомендації та пропозиції щодо активізації інвестиційної діяльності в регіоні в умовах європейської інтеграції.

Науково-практична значимість одержаних результатів полягає у можливості їх використання для прийняття практичних рішень керівниками й спеціалістами, органами державного та регіонального управління, місцевого самоврядування для опрацювання напрямів активізації інвестиційної діяльності в регіоні.

Результати теоретичного дослідження, представлені у даній кваліфікаційній роботі, можуть бути використані в освітньому процесі Державного податкового університету при створенні методичних розробок з дисципліни «Економіка регіону та регіональна політика».

Кваліфікаційна робота містить 69 сторінок, 5 таблиць, 7 рисунків, список використаних джерел з 37 найменувань, 3 додатки.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційна діяльність, європейська інтеграція, сталий розвиток, Європейський Союз.

Рік виконання кваліфікаційної роботи 2024.

Рік захисту роботи 2025.

ABSTRACT

Topic of the qualification work: «Investment activity of the region in the context of European integration»

The purpose of the work is to substantiate theoretical and methodological approaches and develop practical recommendations for the activation of investment activity in the region.

The objectives of the work are:

– to investigate conceptual approaches to stimulating investment in the region;

– to characterize the methodology for diagnosing investment attraction in the region;

– to analyze the dynamics of investment activity in the regions of Ukraine;

– to assess the effectiveness of using investment potential in the regions of Ukraine;

– to substantiate areas for improving investment activity in the region in the context of European integration.

The object of the study is a set of economic relations, processes and phenomena that characterize the formation, attraction, distribution and use of investments at the regional level in the context of Ukraine's integration into the European Union.

The subject of the study is the tools, methods and patterns that determine the effectiveness of the formation, attraction, distribution and use of investments at the regional level under the influence of European integration processes.

The research base is the Kyiv region.

Based on the results of the study, the qualification work formulates provisions, conclusions, recommendations and proposals for the activation of investment activity in the region in the context of European integration.

The scientific and practical significance of the results obtained lies in the possibility of their use for making practical decisions by managers and specialists, state and regional government bodies, local self-government to work out areas for activating investment activity in the region.

The results of the theoretical research presented in this qualification work can be used in the educational process of the State Tax University when creating methodological developments in the discipline "Regional Economy and Regional Policy".

The qualification work contains 69 pages, 5 tables, 7 figures, a list of sources used with 37 names, 3 appendices.

Keywords: investments, investment activity, European integration, sustainable development, European Union.

Year of completion of the qualification work 2024.

Year of defense of the work 2025.

Факультет податкової справи, обліку та аудиту

Кафедра економічної політики, маркетингу та бізнес-аналітики

Довідка про перевірку дипломної роботи на академічний плагіат

№ п/п		
1.	П.І.П. автора роботи	Смолич Мар`яна Олегівна
2.	Група	ЕМРМЗ-23-1
3.	П.І.П. наукового керівника	Корж М. А.
4.	Тип роботи, що перевіряється (курсова, дипломна робота (проект))	Дипломна робота
5.	Назва роботи, що перевіряється	Інвестиційна діяльність регіону в умовах європейської інтеграції
6.	Рік написання роботи	2024 рік
7.	За результатом перевірки оригінальний текст в роботі складає (%)	87,7 %
8.	Іншим процентам відповідають (пояснення щодо відсотку тексту, який не є оригінальним)	% цитувань – 0,61% % схожості – 12,3%

Відповідальна особа Пілевич Д.С.
(П.І.Б.)

ВІДГУК
наукового керівника на кваліфікаційну роботу
«Інвестиційна діяльність регіону в умовах європейської інтеграції»
здобувача вищої освіти Державного податкового університету
факультету податкової справи, обліку та аудиту, групи ЕМРМз 23-1
Смолич Мар'яни Олегівни

Тема є актуальною з огляду на те, що жодна країна світу з ринковою економікою не здатна ефективно розвиватися без залучення інвестицій. Інвестиційна діяльність забезпечує, з одного боку максимально ефективне використання капіталу в разі його надлишку, а з іншого боку, дозволяє вийти на якісно новий рівень розвитку продуктивних сил у країнах, де відчувається нестача капіталу. Пріоритетного значення набуває формування оптимальної структури розподілу інвестицій та їх спрямування у різні сфери з орієнтацією не лише на отримання економічних вигод, але й на задоволення суспільно значущих потреб соціально-економічного розвитку та забезпечення екологічної безпеки. Теоретико-методичні та практичні аспекти активізації інвестиційної діяльності в контексті європейської інтеграції потребують перегляду існуючих концептуальних засад та розробки дієвого механізму цілеспрямованого впливу з метою оптимізації розподілу обмежених інвестиційних ресурсів у регіонах України з урахуванням їх специфіки.

Кваліфікаційна робота Смолич М.О. складається зі вступу, трьох розділів, висновків і списку використаних джерел. Структура роботи зумовлена метою і завданнями дослідження.

Ключовим об'єктом роботи є дослідження є сукупність економічних відносин, процесів та явищ, що характеризують формування, залучення, розподіл та використання інвестицій на регіональному рівні в контексті інтеграції України до Європейського Союзу.

Кваліфікаційна робота відповідає встановленим методичним вимогам стосовно змісту та оформлення такого виду робіт. Мета роботи, сформовані у ній завдання, об'єкт та предмет дослідження цілком відповідають обраній темі кваліфікаційної роботи.

До недоліків в роботі слід віднести незначні зауваження в частині оформлення. Вказані недоліки не впливають на якість роботи в цілому.

Наукова і практична значимість роботи. Науково-практична значимість одержаних результатів полягає у розробці науково-прикладних рекомендацій щодо активізації інвестиційної діяльності в регіоні в умовах європейської інтеграції.

Теоретико-методичні положення роботи можуть бути використані для прийняття практичних рішень керівниками й спеціалістами, органами державного та регіонального управління, місцевого самоврядування для опрацювання напрямів активізації інвестиційної діяльності в регіоні.

Результати теоретичного дослідження, представлені у даній кваліфікаційній роботі, можуть бути використані в освітньому процесі

ержавного податкового університету при створенні методичних розробок з дисципліни «Економіка регіону та регіональна політика».

Рівень підготовки здобувачки дав їй можливість самостійно опанувати різні інформаційні джерела, використати їх в своїй роботі та зробити обґрунтовані висновки.

Відношення здобувачки до виконання та загальна оцінка роботи. Робота виконана послідовно і логічно; завдання, які були поставлені в ній, Смолич М.О. виконала у повному обсязі.

За своїм змістом та структурою кваліфікаційна робота відповідає встановленим вимогам щодо її написання, заслуговує високої позитивної оцінки і може бути допущена до захисту на екзаменаційній комісії.

Керівник кваліфікаційної роботи _____ М.А. Корж, к.е.н., доцент

Висновок кафедри про кваліфікаційну роботу

Кваліфікаційна робота здобувача вищої освіти Смолич Мар'яни Олегівни, після попереднього захисту розглянута на засіданні кафедри, протокол від «07» 01 2025 р. № 1 допущена до захисту на екзаменаційній комісії.

Завідувач кафедри
економічної політики, маркетингу та
бізнес-аналітики _____ Т.М. Паянок, к.е.н., доцент

РЕЦЕНЗІЯ

на кваліфікаційну роботу
здобувача вищої освіти Державного податкового університету
факультету податкової справи, обліку та аудиту, групи ЕМРМз-23-1
Смолич Мар'яни Олегівни
на тему: **«Інвестиційна діяльність регіону в умовах європейської інтеграції»**
за спеціальністю 051 «Економіка», ОПП «Економіка міста та регіону»

Актуальність теми. Нагальною проблемою, що потребує поетапного розв'язання, є збільшення диспропорцій соціально-економічного розвитку регіонів, низька конкурентоспроможність та інвестиційно-інноваційна активність. Невирішеність цієї проблеми істотно ускладнює реалізацію єдиної політики у сфері соціально-економічних перетворень, збільшує загрозу виникнення регіональних криз, дезінтеграції національної економіки; перешкоджає формуванню загальнодержавного ринку товарів і послуг; сприяє зниженню конкурентоспроможності національної економіки та її інтеграції у світове господарство в умовах глобалізації.

У контексті реалізації стратегії сталого розвитку за умов дефіциту інвестиційних ресурсів конструктивних змін потребує механізм активізації інвестиційної діяльності в країні та її регіонах. Принципового значення набувають формування оптимальної структури розподілу інвестицій і їх залучення в різні сфери, що орієнтоване не лише на отримання економічних вигод, але й на задоволення суспільно важливих потреб соціально-економічного розвитку та підвищення рівня екологічної безпеки. Теоретико-методичні й практичні аспекти активізації інвестиційної діяльності в умовах європейського вектора розвитку потребують перегляду концептуальних засад та розробки механізму цілеспрямованого впливу на неї задля досягнення оптимального розподілу обмежених інвестиційних ресурсів у регіонах України із врахуванням їхніх особливостей.

Автором роботи чітко окреслено мету і завдання дослідження, що стосується теоретико-методичних підходів і розроблення практичних рекомендацій щодо активізації інвестиційної діяльності в регіоні. У кваліфікаційній роботі витримана і представлена основна її структура, яка вбирає в себе актуальність, мету, завдання, об'єкт, предмет дослідження, елементи наукової новизни та практичну значущість. Висновки, зроблені автором, цілком відображають зміст дослідження, є чіткими, логічно послідовними і науково обґрунтованими.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні та розробці концептуальної моделі, що відображає взаємозв'язок між європейською інтеграцією та інвестиційною діяльністю регіону, на основі аналізу статистичних даних та емпіричних досліджень виявлено нові тенденції в інвестиційній діяльності регіонів України в умовах євроінтеграції.

Практична значимість одержаних результатів полягає у розробці науково-прикладних рекомендацій щодо активізації інвестиційної діяльності в регіоні в умовах європейської інтеграції.

Якість проведеного аналізу проблеми, текстового та табличного матеріалу. У роботі на достатньому рівні розкрито теоретичні основи інвестиційної діяльності регіонів; проаналізовано регіональну інвестиційну діяльність в Україні; обґрунтовано напрями вдосконалення інвестиційної діяльності регіону в умовах європейської інтеграції.

Обґрунтованість пропозицій і висновків та їх практична цінність для ефективної діяльності територіальних громад. Практична цінність роботи полягає в тому, що теоретико-методичні положення роботи можуть бути використані для прийняття практичних рішень органами державного та регіонального управління, місцевого самоврядування для опрацювання напрямів активізації інвестиційної діяльності в регіоні.

Наявність недоліків. Робота містить незначні зауваження в частині оформлення.

Загальний висновок і оцінка роботи. Кваліфікаційна робота на тему «Інвестиційна діяльність регіону в умовах європейської інтеграції» є оригінальним дослідженням, пройшла апробацію та містить наукову новизну. Результати роботи мають практичну цінність. Загалом, можна зробити висновок, що кваліфікаційна робота Смолич М.О. відповідає поставленим вимогам до кваліфікаційних робіт, допускається до публічного захисту та заслуговує оцінки «відмінно».

Рецензент
д.е.н., професор, професор кафедри регіоналістики і туризму Київського національного економічного Університету імені Вадима Гетьмана **В.В. Пилипів**

«17» січня 2025 р.

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана • Міністерство освіти і науки України • Ідентифікаційний код 02070808 • Україна • м. Київ

Підпис Пилипів В.В.
ЗАСВІДЧУЮ
Начальник відділу кадрів
Київський національний
економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Романовська Р.
«____» _____ 20____ р.

ЗМІСТ

ВСТУП 7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ РЕГІОНІВ..... 10
1.1. Концептуальні підходи до стимулювання інвестицій в регіоні 10
1.2. Методологія діагностики залучення інвестицій в регіон 25
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РЕГІОНАЛЬНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ..... 34
2.1. Динаміка інвестиційної діяльності в регіонах України …….. 34
2.2. Оцінка ефективності використання інвестиційного потенціалу в регіонах України 45
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ РЕГІОНУ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ……. 52
ВИСНОВКИ…… 60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ…….. 63
ДОДАТКИ……... 67

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. В умовах реалізації стратегії сталого розвитку та дефіциту інвестиційних ресурсів актуалізується необхідність удосконалення механізму активізації інвестиційної діяльності в національному та регіональному вимірах. Пріоритетного значення набуває формування оптимальної структури розподілу інвестицій та їх спрямування у різні сфери з орієнтацією не лише на отримання економічних вигод, але й на задоволення суспільно значущих потреб соціально-економічного розвитку та забезпечення екологічної безпеки. Теоретико-методичні та практичні аспекти активізації інвестиційної діяльності в контексті європейської інтеграції потребують перегляду існуючих концептуальних засад та розробки дієвого механізму цілеспрямованого впливу з метою оптимізації розподілу обмежених інвестиційних ресурсів у регіонах України з урахуванням їх специфіки.

Інформаційна основа роботи. Вагомий внесок у дослідження інвестиційної діяльності та забезпечення сталого розвитку зроблено такими науковцями, як Ю. Барський, П. Бєлєнький, І. Бланк, М. Бутко, М. Вознюк, М. Гітман, Б. Губський, М. Долішній, О. Другов, Е. Забарна, С. Іщук, М. Карлін, В. Кравців, Т. Майорова, М. Мельник, Н. Павліха, В. Павлов, А. Пересада, Д. Стеченко, В. Ушаков, І. Цимбалюк та інші. Разом з тим, питання організаційно-економічної активізації інвестицій в регіонах в контексті європейської інтеграції залишаються недостатньо опрацьованими, що визначає актуальність та мету даного дослідження.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретико-методичних підходів і розроблення практичних рекомендацій щодо активізації інвестиційної діяльності в регіоні.

Для досягнення мети в роботі визначено такі завдання:

– дослідити концептуальні підходи до стимулювання інвестицій в регіоні;

– охарактеризувати методологію діагностики залучення інвестицій в регіон;

– проаналізувати динаміку інвестиційної діяльності в регіонах України;

– провести оцінку ефективності використання інвестиційного потенціалу в регіонах України;

– обґрунтувати напрями вдосконалення інвестиційної діяльності регіону в умовах європейської інтеграції.

Об'єктом дослідження є сукупність економічних відносин, процесів та явищ, що характеризують формування, залучення, розподіл та використання інвестицій на регіональному рівні в контексті інтеграції України до Європейського Союзу.

Предметом дослідження є інструменти, методи та закономірності, що визначають ефективність формування, залучення, розподілу та використання інвестицій на регіональному рівні під впливом процесів європейської інтеграції.

Методи дослідження. Методологічні засади дослідження інвестиційної діяльності в регіоні ґрунтуються на фундаментальних положеннях економічної теорії, розвитку продуктивних сил і регіональної економіки, інвестицій, європейської інтеграції тощо. Розроблення теоретико-методичних та прикладних засад інвестування реалізовано на основі системного підходу, який дав змогу комплексно розглянути механізм активізації інвестиційної діяльності як систему взаємопов'язаних і взаємодіючих принципів, методів, інструментів, суб'єктів й об'єктів інвестиційного процесу в регіоні.

До основних загальнонаукових методів дослідження, які були використані в роботі, відносяться: метод наукового узагальнення та систематизації, порівняльного аналізу, статистичного аналізу, аналізу та синтезу, абстрактно-логічний.

Наукова новизна полягає в обґрунтуванні та розробці нової концептуальної моделі, що відображає взаємозв'язок між європейською інтеграцією та інвестиційною діяльністю регіону, на основі аналізу

статистичних даних та емпіричних досліджень виявлено нові тенденції в інвестиційній діяльності регіонів України в умовах євроінтеграції.

Науково-практична значимість одержаних результатів полягає у розробці науково-прикладних рекомендацій щодо активізації інвестиційної діяльності в регіоні в умовах європейської інтеграції.

Теоретико-методичні положення роботи можуть бути використані для прийняття практичних рішень керівниками й спеціалістами, органами державного та регіонального управління, місцевого самоврядування для опрацювання напрямів активізації інвестиційної діяльності в регіоні.

Результати теоретичного дослідження, представлені у даній кваліфікаційній роботі, можуть бути використані в освітньому процесі Державного податкового університету при створенні методичних розробок з дисципліни «Економіка регіону та регіональна політика».

Особистий внесок здобувача. Кваліфікаційна робота є самостійно проведеним науковим дослідженням, результати якого відповідають сформульованій меті та завданням.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається з вступу, трьох розділів і висновків, викладених на 69 сторінках друкованого тексту. Робота містить 5 таблиць, 7 рисунків, 3 додатки. Список використаних джерел з 37 найменувань.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ РЕГІОНІВ

1.1. Концептуальні підходи до стимулювання інвестицій в регіоні

У сучасних умовах жодна країна з ринковою економікою не може ефективно розвиватися без залучення інвестицій. Інвестиційна діяльність забезпечує як ефективне використання надлишкового капіталу, так і сприяє розвитку продуктивних сил у країнах з дефіцитом капіталу. Згідно з думкою Е. М. Забарної, сучасний стан економіки України характеризується спадом інвестиційної активності та прогресуючим старінням виробничого потенціалу. Інвестиційна діяльність є джерелом та основною передумовою сталого розвитку країни та її регіонів. Отже, дієва політика у сфері залучення інвестицій є однією з умов успішного розвитку економіки. Трансформаційні процеси в економіці України обумовлюють необхідність переосмислення теоретичних і методологічних підходів до визначення основоположних категорій ринкової економіки, зокрема, сутності інвестиційної діяльності. Багатогранність поняття «інвестиції» зумовлює відсутність його єдиного узагальненого визначення. У зв'язку з цим, для характеристики еволюції теорії інвестиційної діяльності доцільно застосовувати історичний підхід [7].

Існує багато визначень поняття «інвестиції», що зумовлено існуванням різних економічних шкіл та наукових підходів. Термін «інвестиції» походить від латинського слова «invest» зі значенням «вкладати». Також існує гіпотеза про походження від латинського слова «investio», що означає «одягаю». Розвиток економічної теорії призвів до зміни змісту та форм прояву інвестицій [8].

Аналіз наукової літератури щодо сутності поняття «інвестиції» дозволяє ідентифікувати наступні ключові аспекти: по-перше, інвестиції розглядаються як витрати, спрямовані на створення нових виробничих потужностей, фінансування будівельних проєктів та поліпшення системи освіти; по-друге, інвестиції ототожнюються з вкладеннями капіталу з метою отримання

прибутку та його подальшого примноження; по-третє, інвестиції характеризуються як вкладення економічних ресурсів для досягнення як економічних (прибуток), так і неекономічних (соціальний та екологічний ефекти) результатів. Слід зазначити, що окремі дослідники обмежують розуміння інвестицій виключно процесом примноження капіталу, не враховуючи потенційні соціальні та екологічні наслідки інвестиційної діяльності. На основі узагальнення наведених трактувань, пропонується наступне визначення: інвестиції – це економічні ресурси, що спрямовуються у різні сфери господарської діяльності з метою її розвитку та досягнення комплексу соціально-економічних та екологічних результатів [22].

Взаємозв'язок між категоріями «інвестиції» та «інвестиційна діяльність» є визначальним, оскільки реалізація інвестицій відбувається виключно в рамках інвестиційної діяльності. З огляду на це, у межах даного дослідження необхідно здійснити дефініцію поняття «інвестиційна діяльність», що буде представлено у таблиці 1.1.

На основі аналізу існуючих трактувань сутності інвестиційної діяльності, можна виділити наступні визначальні характеристики: по-перше, інвестиційна діяльність розглядається як процес, що включає пошук інвестиційних ресурсів, обмін капіталу та компенсацію витрат; по-друге, як комплекс заходів, здійснюваних суб'єктами інвестиційної діяльності з метою залучення інвестицій; по-третє, як сукупність дій, спрямованих на отримання прибутку (доходу) або досягнення різного роду позитивних ефектів [21].

У процесі розвитку теорії інвестиційної діяльності відбулася трансформація уявлень про її результати. Від первинної орієнтації на кількісні показники, такі як збільшення обсягів капіталу та отримання доходу (що відображено, зокрема, у визначенні М. Розенберга, яке трактує інвестиції як «використання коштів з метою отримання ще більших коштів»), відбувся перехід до врахування якісних характеристик вкладення економічних ресурсів у пріоритетні сфери з метою досягнення різноманітних позитивних ефектів. На сучасному етапі розвитку економічної науки результати інвестиційної

діяльності розглядаються як вкладення капіталу та інших економічних ресурсів у пріоритетні галузі з метою отримання не лише прибутку, але й соціальних, екологічних, інноваційних результатів та підвищення конкурентоспроможності національної економіки (рис. 1.1).

Таблиця 1.1.

Визначення сутності поняття «інвестиційна діяльність» різними авторами

Автор	Визначення	Визначальна риса
1	2	3
І. Бланк [2]	Інвестиційна діяльність підприємства являє собою цілеспрямовано здійснюваний процес пошуку необхідних інвестиційних ресурсів, вибору ефективних об'єктів (інструментів) інвестування, формування збалансованої за обраними параметрами інвестиційної програми (інвестиційного портфеля) і забезпечення її реалізації.	Процес пошуку інвестиційних ресурсів
Т. Майорова [9]	Сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб та держави щодо реалізації інвестицій.	Сукупність дій
В. Федоренко [19]	Комплекс заходів і дій фізичних та юридичних осіб, які вкладають власні кошти (у матеріальній, фінансовій або іншій майновій формі) з метою отримання прибутку.	Комплекс заходів
Б. Губський [32]	Багатостороння діяльність усіх учасників ринкової економіки в нарощуванні капіталу, яка безпосередньо пов'язана з динамічним розвитком економічної системи в цілому.	Діяльність
С. Панчишин [16]	Сукупність рішень та відповідних дій, скерованих на перетворення заощаджень в інвестиції.	Сукупність дій
Р. Квасницька [6]	Сукупність заходів та дій інституційних одиниць різних секторів економіки щодо вкладень, попередньо сформованих із заощаджень та запозичень, інвестиційних ресурсів із метою одержання прибутку (доходу) або досягнення соціального ефекту.	Сукупність заходів та дій
Б. Щукін [16]	Процес організації інвестування в реальних у країні умовах господарювання	Процес
Н. Татаренко, А. Поручник [16]	Послідовна, цілеспрямована діяльність, що полягає в капіталізації об'єктів власності, формуванні та використанні інвестиційних ресурсів, регулюванні процесів інвестування й міжнародного руху інвестицій та інвестиційних товарів, створенні відповідного інвестиційного клімату і має на меті отримання прибутку або певного соціального ефекту	Діяльність із чітким визначенням стадій

Джерело: складено за даними [11].

Багатоаспектність та складність феномену інвестиційної діяльності зумовлюють відсутність єдиного підходу до його визначення в науковій літературі. Аналіз різних трактувань сутності інвестиційної діяльності дозволяє глибше зрозуміти природу інвестицій та створити умови для їх ефективного залучення та регулювання. У сучасній науці виокремлюють три основні підходи до визначення інвестиційної діяльності: витратний, ресурсний та результативний (ефективний) [31].

Рис. 1.1. Модель взаємозв'язку підходів до визначення сутності інвестиційної діяльності.

Джерело: складено за даними [22].

Згідно з витратним підходом, інвестиційна діяльність – це процес витрат на основний капітал та оборотні активи, включаючи їх створення, розширення та технічне переозброєння. К. Макконелл та С. Брю стверджують, що інвестиції необхідні для компенсації недостатніх споживчих витрат, тобто для заповнення «пробілу» у споживанні, що виникає внаслідок заощаджень [5].

У науковій літературі зустрічаються трактування інвестиційної діяльності, що обмежують її виключно грошовою формою. Зокрема, У. Шарп визначав інвестиційну діяльність як «позбутися» грошей сьогодні з метою отримання більшої суми в майбутньому [32, с. 10], а П. Массе інтерпретував її як «акт обміну капіталу на задоволення в майбутньому інвестиційними благами» [12]. Витратний підхід, що базувався на такому розумінні, був характерним для командно-адміністративної економічної системи. З переходом до ринкових відносин відбулася зміна парадигми, і на зміну витратному підходу прийшов ресурсний, згідно з яким інвестиції здійснюються у формі економічних ресурсів, спрямованих на відтворення основних засобів [11].

Згідно з С. Мочерним, економічні ресурси – це сукупність ресурсів, що використовуються в господарстві [12]. Інвестиційна діяльність, за І. Бланком, – це процес пошуку інвестиційних ресурсів [9]. Н. Татаренко, А. Поручник та Р. Квасницька також трактують інвестиційну діяльність як вкладення різних видів ресурсів. Сьогодні виділяють результативний підхід, який акцентує увагу на результаті та ефекті інвестицій.

Н. Татаренко, А. Поручник та Р. Квасницька, характеризуючи інвестиційну діяльність, поряд з прибутком відзначають досягнення соціального ефекту, проте не виділяють екологічний. Для розкриття суті інвестиційної діяльності важлива її класифікація, що здійснюється за різними ознаками (рис. 1.2).

Класифікація інвестиційної діяльності здійснюється за низкою критеріїв. За територіальною ознакою виділяють інвестиційну діяльність на рівні регіону, держави та на міжнародному рівні. За спрямованістю інвестиційних потоків розрізняють внутрішню інвестиційну діяльність, що здійснюється в межах однієї країни, та зовнішню, що передбачає вкладення ресурсів за її межами. За тривалістю реалізації інвестиційних проєктів виділяють короткострокову (до 1 року), середньострокову (від 1 до 3 років) та довгострокову (понад 3 роки) інвестиційну діяльність [19, с. 167]. За

суб'єктами здійснення розрізняють державну, приватну та змішану інвестиційну діяльність [21].

Державна інвестиційна діяльність реалізується органами державної влади та управління за рахунок коштів державних та регіональних бюджетів, позабюджетних фондів, а також державними підприємствами та установами за рахунок власних та позикових коштів. Приватна інвестиційна діяльність здійснюється громадянами, фізичними та юридичними особами, підприємствами недержавної форми власності, а також релігійними організаціями. Змішана інвестиційна діяльність передбачає реалізацію проєктів на умовах державно-приватного партнерства. За сферою здійснення виокремлюють інвестиційну діяльність у соціальній, економічній та екологічній сферах [22].

Рис. 1.2. Види інвестиційної діяльності та їх класифікація

Джерело: складено за даними [13].

За сферою здійснення інвестиційна діяльність поділяється на соціальну (транспорт, складське господарство, пошта, телекомунікації, освіта, охорона здоров'я, культура тощо), економічну (промисловість, сільське господарство, будівництво) та екологічну (будівництво та реконструкція природоохоронних

об'єктів, придбання екологічного обладнання) [19]. За об'єктами здійснення виділяють капітальну (матеріальні та нематеріальні активи, такі як земля, будівництво, обладнання, програмне забезпечення, патенти [17]), фінансову (фінансові інструменти, цінні папери [19, с. 56]) та інтелектуальну (інвестиції в інтелектуальну власність [4]) діяльність. За рівнем ризику інвестиційна діяльність буває низько-, середньо- та високоризиковою, включаючи спекулятивну.

Різноманітність теоретичних підходів до трактування сутності інвестиційної діяльності зумовлена її розглядом на різних рівнях економічної системи. Виділяють три основні рівні здійснення інвестиційної діяльності: макро-, мезо- та мікрорівні (рис. 1.3). Кожен з цих рівнів характеризується специфічними показниками та потребує застосування відповідних методологічних підходів до дослідження. У більшості існуючих економічних теорій інвестиційна діяльність аналізується переважно на макро- (рівень держави та міжнародних економічних угрупувань) та мікрорівнях (рівень окремих суб'єктів господарювання). Мезорівень, що відповідає регіональному рівню, залишається відносно малодослідженим.

Рис. 1.3. Характеристика рівнів інвестиційної діяльності

Джерело: складено за даними [11].

Аналіз інвестиційної діяльності на макрорівні передбачає оцінку ключових економічних процесів та проблем, пов'язаних з імплементацією національної інвестиційної політики. На мікрорівні здійснюється аналіз діяльності приватних інвесторів та визначається ступінь впливу національної економічної політики на їхню діяльність [18]. Недостатня аналітична спроможність традиційних економічних мікро- та макропідходів у контексті відображення складності сучасних економічних процесів та прогнозування економічних криз зумовила підвищення наукового інтересу до мезорівня економіки [8, с. 14].

Головною метою реалізації інвестиційної діяльності в регіоні ми вважаємо забезпечення максимальної соціально-економічної й екологічної ефективності від її виконання, що сприятиме активному регіональному розвитку. Зауважимо, що інвестування в регіонах України відбувається недостатньою мірою. Економічна та політична ситуація, яка склалась у державі, значно ускладнює інвестиційну діяльність і негативно впливає на поведінку закордонних інвесторів. Основними причинами низької інвестиційної активності регіонів України є високий рівень корупції й бюрократизації, процвітання тіньової економіки, недосконаліть судової системи та фіскальної політики, нестабільність законодавства, відсутність гарантій для інвесторів і низький рівень розвитку інфраструктури [11]. На тлі цих негативних чинників активізація інвестиційної діяльності регіонів є однією з головних передумов стабілізації й розвитку регіональної економіки [8].

Останніми роками міжнародна інвестиційна діяльність все більше орієнтується на завдання сталого розвитку [7, с. 68]. Л. Федулова зазначає активізацію соціального та екологічного інвестування на різних рівнях [10]. За словами Ю. Макогона, міжнародні інвестиції спрямовані на вирішення екологічних проблем, допомогу країнам, що розвиваються, модернізацію економіки, реалізацію соціальних програм та спільну розробку природних ресурсів [9].

Стратегічним вектором розвитку України визначено забезпечення сталого розвитку держави, проведення структурних реформ та, як наслідок, підвищення стандартів життя населення. Кінцевою метою є формування держави з потужною економікою та розвиненою інноваційною сферою [19, 63]. Одним із пріоритетних напрямів реалізації зазначеної Стратегії є Програма залучення інвестицій. Серед факторів, що забезпечують сталий розвиток регіону, особливе місце займають інвестиційні фактори, до яких належать раціональний розподіл інвестиційних ресурсів, ефективне управління інвестиційною діяльністю та досягнення запланованих результатів від її реалізації [4]. Таким чином, розвиток інвестиційної діяльності є ключовим детермінантом забезпечення конкурентоспроможності регіональної економіки [3, с. 32].

Згідно з позицією П. Бєлєнького, забезпечення сталого соціально-економічного розвитку регіону можливе лише за умови оптимізації використання інвестиційних ресурсів та підвищення показників їх економічної та соціальної ефективності [7, с. 57]. Концепція сталого розвитку ґрунтується на інтеграції соціальної, економічної та екологічної складових [12]. В. Гришко зазначає, що сталий розвиток регіону значною мірою детермінується процесом залучення та ефективного освоєння інвестицій, економічна природа яких зумовлена закономірностями розширеного відтворення: інтенсифікація інвестиційного процесу сприяє прискоренню темпів відтворення засобів виробництва та робочої сили, що, в свою чергу, стимулює пошук перспективних та пріоритетних напрямів вкладення капіталу та консолідацію зусиль на регіональному рівні з метою покращення інвестиційно-інноваційного розвитку регіону [30]. В умовах рецесивного розвитку національної економіки України інвестиційні процеси в регіонах потребують формування та розвитку нових механізмів їх реалізації. Ключовим фактором досягнення позитивних результатів таких процесів для соціально-економічного розвитку регіону є активізація інвестиційної діяльності, яка

виступає вирішальною ланкою економічної політики держави, забезпечуючи стабільне економічне зростання як країни в цілому, так і окремих регіонів [32].

Існують різні підходи до визначення інвестиційної активності. І. Райзберг розглядає її як результативну ознаку інвестиційної привабливості, пов'язану з об'ємом та темпами залучення інвестицій [15, с. 28]. Н. І. Клімова відносить її до екстенсивних показників, що враховують ресурсні та реалізовані можливості регіону [4]. Автор вважає, що для стимулювання інвестиційних процесів необхідно ввести поняття «активізація інвестиційної діяльності», яке потребує подальшого дослідження.

У науковій літературі термін «активізація» трактується як процес посилення активності, пожвавлення діяльності, перехід до більш динамічного стану, здійснення рішучих дій [17]; як спонукання до більш активної діяльності [21]; як результат стимулювання до посиленої діяльності, що виражається у підвищеній активності [22]; як вплив на орган управління з метою корекції його діяльності; як пришвидшення темпів росту певних процесів. Ю. І. Мискін визначає «активізацію інвестиційної діяльності» як підвищення рівня інтенсивності дій громадян, юридичних осіб та держави у сфері реалізації інвестицій [10].

В рамках даного дослідження «активізація інвестиційної діяльності в регіоні» визначається як цілеспрямований вплив на процеси інвестування з метою досягнення оптимального розподілу обмежених інвестиційних ресурсів та збільшення як кількісних, так і якісних показників їх залучення [8, с. 135].

Графічне відображення взаємозв'язку понять, що розкривають сутність активізації інвестиційної діяльності в регіоні, представлено на рис. 1.4.

О. Карлова вважає, що активізація інвестиційної діяльності та участь у інтеграційних процесах є ключовими для соціально-економічного розвитку регіонів [4]. Вона наголошує на важливості врахування конкурентних переваг та ефективного використання інвестиційного потенціалу при формуванні регіональної політики. М. Вознюк зазначає невідпрацьованість концептуальних питань та напрямів активізації інвестиційної діяльності, таких

як формування джерел ресурсів, розвиток системи управління та функціонування інвестиційних ринків на регіональному рівні [19].

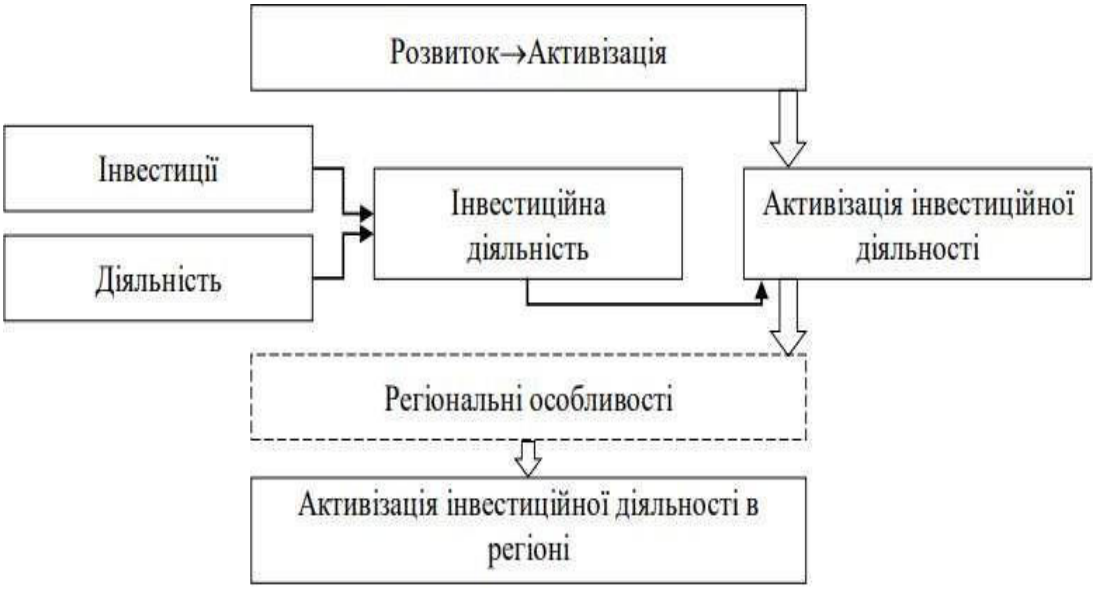

Рис. 1.4. Характеристика інвестиційної діяльності в регіоні

Джерело: складено за даними [23].

Сучасна інвестиційна діяльність все більше орієнтована на задоволення потреб як інвесторів, так і суспільства. Інвестори прагнуть отримати максимальну вигоду, зокрема дохід, тоді як сучасні теорії наголошують на ефективності інвестицій та їх позитивному впливі на суспільство. На макро- та мезорівні ефективність інвестицій вимірюється їх здатністю підтримувати процес суспільного відтворення [21].

Активізація інвестиційної діяльності в регіоні спрямована на досягнення синергетичного ефекту в соціальній, економічній та екологічній сферах, що сприяє сталому розвитку. Пропонується авторська концепція, представлена в додатку А.

Б. Райзберг та О. Стародубцева визначають ефект як результат інвестування, а ефективність – як відношення між досягнутим ефектом та величиною інвестицій [14, с. 221]. Ефективність оцінюється за допомогою комплексу показників. Тривалий час досягнення економічної ефективності було головним результатом інвестиційної діяльності.

Усвідомлення складної структури економічного зростання стало наслідком еволюції поглядів на інвестиційну діяльність. Раніше, коли поняття «інвестиції» та «капітальні вкладення» часто ототожнювалися, метою інвестицій вважалося лише отримання прибутку та економічне зростання. Проте, з 70-х років XX століття, теорія економічного зростання почала враховувати якісні критерії, такі як якість життя та екологія [14].

Стало зрозуміло, що для стійкого розвитку необхідно збалансувати економічні показники (ВВП, накопичення, випуск) з природними та соціальними факторами. Ігнорування цих факторів робить необмежене економічне зростання неможливим, тому вони стали важливими обмеженнями для економічного розвитку. Перехід до інноваційної економіки є шляхом до сталого розвитку, де екологічні та соціальні аспекти є ключовими [12].

Активізація інвестиційної діяльності в регіоні має призвести до позитивних результатів у соціальній, економічній та екологічній сферах, що відображено на рис. 1.5.

Рис. 1.5. Синергетичний ефект інвестиційної діяльності в регіоні в умовах сталого розвитку

Джерело: складено за даними [11].

Цей комплексний підхід передбачає соціально-, економіко- та еколого-орієнтоване інвестування. Зокрема, економічно орієнтоване інвестування має на меті досягнення економічної ефективності, що вимірюється у вартісній формі. Результатами такого інвестування є не лише отримання прибутку, але й зростання обсягів виробництва, сприяння модернізації, посилення ринкової конкуренції, покращення платіжного балансу та розвиток інвестиційної інфраструктури.

Поняття «інвестиційний клімат регіону» в економічній літературі трактується неоднозначно. Згідно з одним із підходів, інвестиційний клімат розглядається як інтегральна характеристика інвестиційної діяльності регіону, що базується на аналізі його інвестиційної привабливості та активності [3, с. 1]. В. Ушаков визначає інвестиційний клімат як сукупність умов, що сприяють або, навпаки, гальмують процеси інвестиційної діяльності в конкретному регіоні та в країні загалом [17]. Більш поширеним є підхід, відповідно до якого інвестиційний клімат відображає ступінь сприятливості ситуації, що складається в регіоні стосовно здійснення інвестицій на даній території [4]. Погоджуючись з вищенаведеними трактуваннями, слід підтримати позицію О. М. Танделової, яка визначає інвестиційний клімат регіону як систему правових, економічних та соціальних умов інвестиційної діяльності, що формуються під впливом комплексу взаємопов’язаних процесів, які в сукупності відображають можливості розвитку регіону, його інвестиційний потенціал та умови для ефективної діяльності інвесторів [15].

Важливим структурним елементом інвестиційного клімату регіону є його інвестиційна привабливість, яку в даному дослідженні трактуємо як здатність регіону залучати інвестиційні ресурси [16]. За визначенням І. Тубольця, інвестиційна привабливість відображає якість пакета характеристик регіону, які беруться до уваги як потенційними, так і діючими інвесторами під час прийняття рішення щодо інвестування на конкретній території [18].

Основними завданнями управління інвестиційною діяльністю в регіоні є: створення сприятливого інвестиційного клімату, пошук та залучення

фінансування для структурних змін, збільшення частки власних джерел фінансування інвестиційних проєктів, посилення контролю з боку регіональної влади за цільовим використанням бюджетних інвестицій [12] та мінімізація інвестиційних ризиків.

Активізація інвестиційної діяльності, як складний процес, залежить від впливу різноманітних факторів [5, с. 31]. Їх можна класифікувати за наступними групами:

- Політичний фактор: Цей фактор відображає політичну стабільність у країні, рівень довіри до уряду, ефективність державного управління, рівень корупції та бюрократії, наявність політичної волі до проведення реформ, зокрема інвестиційних. Політична нестабільність, часті зміни уряду або законодавства можуть негативно впливати на інвестиційний клімат та стримувати інвестиційну активність.
- Економічний фактор: Цей фактор охоплює широкий спектр економічних показників, таких як рівень ВВП та його динаміка, рівень інфляції, рівень безробіття, обсяг державного та зовнішнього боргу, стан платіжного балансу, рівень тіньової економіки [17, с. 166], рівень розвитку фінансового ринку, доступність кредитних ресурсів та вартість капіталу. Стабільна макроекономічна ситуація, низька інфляція та прогнозована економічна політика сприяють залученню інвестицій.
- Організаційно-правовий фактор: Цей фактор відображає ефективність державної та регіональної інвестиційної політики, наявність прозорого та стабільного законодавства, що регулює інвестиційну діяльність, захист прав інвесторів, ефективність судової системи та системи виконання судових рішень, рівень бюрократичних перешкод та адміністративних процедур. Чітке та зрозуміле законодавство, захист прав власності та ефективна судова система є важливими передумовами для залучення інвестицій.
- Природно-ресурсний фактор: Цей фактор характеризується наявністю та доступністю природних ресурсів (мінеральних, земельних,

водних, лісових), трудових ресурсів (кваліфікована робоча сила, рівень освіти та професійної підготовки), енергетичних ресурсів та інфраструктури. Наявність багатих природних ресурсів та кваліфікованої робочої сили може стати значною конкурентною перевагою для залучення інвестицій у відповідні галузі.

- Фінансовий фактор: Цей фактор включає показники доходності бюджету (державного та місцевих), рівень податкового навантаження, відсоткові ставки за кредитами, доступність фінансових інструментів, розвиток фондового ринку та банківської системи. Стабільна фінансова система, низькі відсоткові ставки та доступність кредитних ресурсів сприяють активізації інвестиційної діяльності.
- Соціально-культурний фактор: Цей фактор відображає рівень життя населення, рівень освіти та культури, рівень медичного обслуговування, рівень злочинності та соціальної напруги, рівень соціального захисту, дотримання прав і свобод людини, демографічну ситуацію та міграційні процеси. Високий рівень життя, безпечне соціальне середовище та розвинена соціальна інфраструктура є важливими факторами для залучення інвестицій, особливо в соціальну сферу.
- Екологічний фактор: Цей фактор оцінює стан навколишнього середовища, рівень забруднення природних ресурсів, наявність екологічних програм та політик, рівень екологічної свідомості населення та бізнесу, рівень екологічної безпеки населення. Зростаюча увага до екологічних проблем у світі робить екологічний фактор все більш важливим для прийняття інвестиційних рішень.
- Міжнародний фактор: Цей фактор відображає міжнародний рейтинг країни, її участь у міжнародних організаціях та угодах, рівень розвитку міжнародних економічних відносин, рівень відкритості економіки для іноземних інвестицій, геополітичну ситуацію та міжнародну конкуренцію за інвестиції. Позитивний міжнародний імідж країни, активна участь у

міжнародних економічних процесах та сприятливі умови для іноземних інвесторів сприяють залученню іноземних інвестицій [7].

Досягнення сталого розвитку регіону є кінцевою метою активізації інвестиційної діяльності. Ця активізація, в свою чергу, є однією з ключових передумов стабілізації та розвитку регіонів України, а також пріоритетним напрямом для забезпечення сталого розвитку країни. Концептуально активізація передбачає збільшення як обсягів, так і якості залучених інвестицій, а також підвищення їх ефективності з точки зору соціальних, економічних та екологічних результатів.

1.2. Методологія діагностики залучення інвестицій в регіон

Аналітичне дослідження інвестиційної діяльності в регіоні є необхідним етапом для прийняття ефективних управлінських рішень та формування стратегічних інтеграційних напрямів України, спрямованих на сталий розвиток. Аналіз передбачає кілька ключових етапів: оцінку інвестиційного потенціалу регіону, визначення найбільш привабливих сфер для інвестування, діагностику проблем, що стримують розвиток інвестиційної діяльності, аналіз факторів, що впливають на неї, та розробку напрямків активізації для забезпечення сталого розвитку. Метою цього аналізу є визначення особливостей соціально-економічного розвитку регіону та його інвестиційного забезпечення [7].

Для формування ефективної регіональної інвестиційної політики, спрямованої на активізацію інвестиційної діяльності та створення сприятливого інвестиційного клімату, необхідний порівняльний аналіз інвестиційної діяльності як у власному регіоні, так і в регіонах-партнерах. Наявність такої аналітичної інформації дозволяє органам регіональної та місцевої влади не тільки розробляти та реалізовувати обґрунтовану політику, але й оперативно коригувати її відповідно до змін у зовнішньому середовищі та потреб регіону, враховуючи досвід інших регіонів [21].

Методологія аналізу інвестиційної діяльності в регіоні базується на низці ключових принципів, які забезпечують об'єктивність, повноту та ефективність дослідження. До них належать:

- Принцип об’єктивності: Цей принцип вимагає неупередженого та точного відображення реального стану інвестиційної діяльності в регіоні. Аналіз повинен базуватися на достовірних, документально підтверджених даних – як кількісних (обсяги інвестицій, темпи зростання), так і якісних (структура інвестицій, галузева спрямованість). Важливо враховувати можливі помилки та невизначеність даних, використовуючи відповідні статистичні методи та експертні оцінки. Об'єктивність також передбачає відсутність суб'єктивних оцінок та упереджень при інтерпретації результатів аналізу.
- Принцип системності: Інвестиційна діяльність розглядається як складна система, що складається з взаємопов'язаних елементів (інвестори, об'єкти інвестування, інвестиційні інститути, законодавство тощо). Системний підхід передбачає аналіз як окремих елементів, так і їх взаємодії, а також впливу зовнішнього середовища на інвестиційну діяльність. Важливо враховувати, що зміни в одному елементі системи можуть призвести до змін в інших елементах та в системі в цілому.
- Принцип комплексності: Аналіз інвестиційної діяльності повинен бути всебічним та охоплювати всі аспекти цього процесу. Важливо досліджувати причинно-наслідкові зв'язки між різними факторами, що впливають на інвестиційну діяльність, а також аналізувати динаміку цих зв'язків у часі та просторі. Комплексний підхід передбачає використання різноманітних аналітичних методів та інструментів, таких як статистичний аналіз, економіко-математичне моделювання, SWOT-аналіз тощо.
- Принцип гнучкості: Методика аналізу повинна бути адаптованою до конкретних умов та потреб користувачів. Важливо передбачити можливість коригування окремих елементів методики залежно від специфіки регіону, цілей аналізу та наявної інформації. Гнучкість також передбачає можливість

використання різних аналітичних методів та інструментів залежно від конкретної ситуації.

- Принцип доступності: Результати аналізу повинні бути зрозумілими та доступними для широкого кола зацікавлених сторін, включаючи органи влади, інвесторів, підприємців, науковців та громадськість. Важливо використовувати просту та зрозумілу мову, уникати складних термінів та формул, а також візуалізувати результати аналізу за допомогою графіків, діаграм та таблиць.
- Принцип оптимальності: Аналіз інвестиційної діяльності може передбачати використання різних методів та підходів, що дозволяють отримати різні результати. Принцип оптимальності вимагає обґрунтованого вибору найбільш ефективного методу або комбінації методів, що дозволяють досягти поставленої мети з мінімальними витратами ресурсів. Важливо проводити порівняльний аналіз різних варіантів та обирати оптимальний з них.
- Принцип безперервності: Інвестиційна діяльність відбувається в динамічному середовищі, що постійно змінюється. Тому аналіз інвестиційної діяльності повинен бути безперервним та здійснюватися на регулярній основі. Постійний моніторинг інвестиційної ситуації та своєчасне внесення змін до методики аналізу дозволяють отримувати актуальні та достовірні результати, а також формулювати обґрунтовані висновки та рекомендації для прийняття ефективних управлінських рішень [22].

Методика оцінки інвестиційної діяльності в регіоні має практичне значення та спрямована на вирішення наступних завдань:

1. Визначення стану соціально-економічного розвитку регіону: Цей етап передбачає аналіз ключових соціальних та економічних показників регіону, таких як ВВП, рівень безробіття, рівень доходів населення, розвиток інфраструктури, рівень освіти та охорони здоров'я. Цей аналіз дозволяє оцінити загальний рівень розвитку регіону та визначити його сильні та слабкі сторони, що є важливим для формування інвестиційної стратегії.

2. Виявлення основних факторів інвестиційної привабливості регіону: Цей етап передбачає ідентифікацію факторів, що позитивно впливають на рішення інвесторів щодо вкладення коштів у регіон. До таких факторів можуть належати: наявність природних ресурсів, вигідне географічне розташування, розвинена інфраструктура, кваліфікована робоча сила, сприятливий інвестиційний клімат, ефективна система державної підтримки інвестицій.

3. Дослідження закономірностей впливу факторів на обсяг інвестицій у регіоні: Цей етап передбачає аналіз статистичних даних та використання економіко-математичних методів для встановлення залежностей між різними факторами та обсягами залучених інвестицій. Це дозволяє визначити найбільш вагомі фактори та розробити заходи щодо їх покращення з метою стимулювання інвестиційної активності.

4. Виділення основних напрямів розвитку регіону для активізації інвестиційної діяльності: На основі аналізу соціально-економічного розвитку та факторів інвестиційної привабливості визначаються пріоритетні напрями розвитку регіону, які потребують інвестицій. Це можуть бути такі галузі, як промисловість, сільське господарство, туризм, енергетика, інфраструктура тощо.

5. Підвищення ефективності використання інвестиційних ресурсів: Цей етап передбачає розробку та впровадження механізмів ефективного використання залучених інвестицій, що забезпечують максимальну віддачу від вкладених коштів. Це може включати оптимізацію інвестиційних проєктів, контроль за їх реалізацією, моніторинг результатів та оцінку ефективності.

6. Сформування оптимальних територіальних направлень інвестиційних потоків: Цей етап передбачає визначення найбільш привабливих територій в межах регіону для розміщення інвестиційних проєктів з урахуванням їх потенціалу та потреб. Це дозволяє забезпечити збалансований розвиток всіх територій регіону та уникнути концентрації інвестицій лише в окремих центрах [11].

7. Удосконалення механізмів обґрунтування й залучення інвестицій: Цей етап передбачає розробку та впровадження ефективних інструментів та механізмів для залучення інвестицій, таких як інвестиційні програми, податкові пільги, гарантії, створення інвестиційних фондів, проведення інвестиційних форумів та презентацій.

8. Зниження ступеня ризиків для інвесторів і кредиторів: Цей етап передбачає розробку та впровадження заходів щодо мінімізації інвестиційних ризиків, таких як політичні, економічні, фінансові, екологічні та інші. Це може включати створення системи страхування інвестицій, гарантування прав інвесторів, забезпечення прозорості та стабільності законодавства [7].

Методика аналізу інвестиційної діяльності в регіоні є корисним інструментом для широкого кола зацікавлених сторін. Погоджуючись з Т. В. Уманець [15], можна виділити наступних основних користувачів:

- Приватні інвестори: Результати аналізу інвестиційної діяльності надають приватним інвесторам необхідну інформацію для прийняття обґрунтованих інвестиційних рішень. Аналіз дозволяє оцінити інвестиційну привабливість різних регіонів, визначити потенційні ризики та можливості, порівняти умови інвестування в різних галузях економіки. На основі цієї інформації інвестори можуть обрати найбільш перспективний регіон та напрям інвестування, що відповідає їхнім інвестиційним цілям та стратегії. Наприклад, аналіз може допомогти інвестору зрозуміти, в яку галузь економіки регіону краще інвестувати: в сільське господарство, промисловість, сферу послуг, нерухомість тощо.
- Органи державного й регіонального управління: Для органів державної та регіональної влади аналіз інвестиційної діяльності є важливим інструментом для формування та реалізації ефективної інвестиційної політики. Результати аналізу дозволяють:
  - Визначити пріоритетні напрями розвитку регіону та галузі економіки, що потребують інвестицій.

- Розробити заходи щодо покращення інвестиційного клімату та стимулювання інвестиційної активності.
- Оцінити ефективність реалізованих інвестиційних програм та проєктів.
- Приймати стратегічні рішення щодо розвитку регіону в цілому.
- Наприклад, на основі аналізу регіональна влада може розробити програми підтримки малого та середнього бізнесу, створити індустріальні парки або спеціальні економічні зони.

- Міжнародні установи: Міжнародні фінансові організації (наприклад, Світовий банк, Європейський банк реконструкції та розвитку), міжнародні інвестиційні фонди та інші міжнародні установи використовують результати аналізу інвестиційної діяльності для прийняття рішень щодо надання фінансової та технічної допомоги регіонам. Аналіз дозволяє оцінити інвестиційний потенціал регіону, рівень ризиків, ефективність використання інвестицій та відповідність інвестиційних проєктів цілям сталого розвитку.
- Суб'єкти господарювання в регіоні: Для підприємств, що вже працюють у регіоні або планують розпочати свою діяльність, аналіз інвестиційної діяльності є важливим інструментом для стратегічного планування та прийняття управлінських рішень. Результати аналізу дозволяють:
  - Визначити перспективні напрями розвитку бізнесу.
  - Оцінити конкурентне середовище та ринкові можливості.
  - Прийняти рішення щодо інвестування в нові проєкти, розширення виробництва або модернізацію технологій.
  - Прогнозувати попит та пропозицію на продукцію в різних регіонах.
  - Наприклад, аналіз може допомогти підприємству зрозуміти, чи є попит на його продукцію в інших регіонах країни або за кордоном, та прийняти рішення щодо розширення ринків збуту [11].

Існуючі методики аналізу інвестиційної діяльності в регіоні, що використовуються як у вітчизняній, так і у світовій практиці, можна класифікувати за трьома основними групами:

- Методики, що ґрунтуються на різноманітних оцінках експертів (якісні методи): Ці методи базуються на суб'єктивних оцінках експертів щодо різних аспектів інвестиційної діяльності в регіоні. До них належать:
  - Метод Дельфі: Передбачає проведення кількох раундів опитування експертів з метою досягнення консенсусу щодо певного питання.
  - Метод SWOT-аналізу: Аналіз сильних та слабких сторін регіону, а також можливостей та загроз з боку зовнішнього середовища.
  - Метод аналізу ієрархій: Декомпозиція складної проблеми на окремі елементи та порівняння їх за важливістю.
  - Переваги: дозволяють врахувати складні та неформалізовані фактори, такі як політична стабільність, якість управління, рівень корупції.
  - Недоліки: залежність від суб'єктивності експертів, складність кількісної оцінки результатів.
- Методики, котрі основані на статистичній інформації (кількісні методи): Ці методи базуються на аналізі статистичних даних, що характеризують різні аспекти інвестиційної діяльності в регіоні. До них належать:
  - Статистичний аналіз: Аналіз динаміки інвестицій, їх структури за джерелами фінансування, галузевою спрямованістю та формами власності.
  - Економіко-математичне моделювання: Побудова математичних моделей для опису та прогнозування інвестиційних процесів.
  - Фінансовий аналіз: Аналіз фінансових показників підприємств та інвестиційних проєктів.
  - Переваги: забезпечують об'єктивність та точність результатів, дозволяють проводити кількісні порівняння та будувати прогнози.
  - Недоліки: залежність від наявності та якості статистичних даних, складність врахування якісних факторів.

- Комбіновані методики, що ґрунтуються на рейтинговому підході: Ці методи поєднують елементи якісних та кількісних методів, що дозволяє отримати більш повну та об'єктивну оцінку інвестиційної діяльності в регіоні. Рейтинговий підхід передбачає розрахунок інтегрального показника (рейтингу), що відображає рівень інвестиційної привабливості регіону на основі сукупності різних показників.
  - Переваги: поєднують переваги якісних та кількісних методів, дозволяють врахувати широкий спектр факторів та отримати комплексну оцінку.
  - Недоліки: складність розробки збалансованої системи показників та визначення вагових коефіцієнтів [22].

Важливо зазначити, що більшість науковців та експертів під час аналізу інвестиційної діяльності в регіоні акцентують увагу на розгляді інвестиційної привабливості регіону. Це пов'язано з тим, що інвестиційна привабливість є ключовим фактором, що визначає рішення інвесторів щодо вкладення коштів у регіон. Інвестиційна привабливість відображає сукупність факторів, що роблять регіон привабливим для інвесторів, таких як економічний потенціал, інфраструктура, інвестиційний клімат, законодавство, наявність кваліфікованої робочої сили та ін [22].

Метод експертних оцінок є поширеним інструментом аналізу інвестиційної діяльності в регіоні, що передбачає дослідження та прогнозування на основі суджень кваліфікованих фахівців у відповідній сфері. Суть методу полягає в тому, що експерт або група експертів, спираючись на свій досвід та знання, самостійно визначають ключові показники, які, на їхню думку, найбільш повно відображають стан інвестиційної діяльності в регіоні. Після аналізу динаміки цих показників експерти формулюють висновки щодо соціально-економічного розвитку регіону та оцінюють його інвестиційну привабливість [11].

Цей метод особливо цінний для іноземних інвесторів, оскільки він дозволяє:

- Адаптуватися до специфіки конкретного інвестора: Експерти можуть врахувати індивідуальні потреби та цілі кожного інвестора, а також особливості його інвестиційного проєкту.
- Врахувати специфіку регіону: Аналіз може бути адаптований до конкретних умов та характеристик регіону, де планується реалізація інвестицій.
- Оцінити неформалізовані фактори: Експерти можуть врахувати фактори, які важко піддаються кількісному вимірюванню, такі як політична стабільність, якість управління, рівень корупції, соціально-культурні особливості [11].

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РЕГІОНАЛЬНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

2.1. Динаміка інвестиційної діяльності в регіонах України

Для ефективної активізації інвестиційної діяльності в регіоні необхідно провести комплексне дослідження, яке базується на наступних принципах:

- Виявлення перспективних напрямів: Аналіз економічного потенціалу регіону та визначення галузей, які мають найбільші перспективи для залучення інвестицій та подальшого розвитку.
- Максимізація ефекту: Забезпечення того, щоб інвестиції приносили максимальну користь для регіону з точки зору економічного зростання, соціального розвитку та екологічної безпеки.
- Прогнозування впливу факторів: Моделювання впливу різних факторів на інвестиційну активність для розробки ефективних стратегій стимулювання інвестицій [7].

Застосування цих принципів дозволяє розробити практичні рекомендації щодо активізації інвестиційної діяльності та створити ефективний механізм її реалізації.

В умовах економічної та політичної нестабільності особливого значення набуває моніторинг динаміки довгострокових вкладень, зокрема капітальних інвестицій. Це необхідно для мінімізації ризиків та невизначеності, які є невід'ємними складовими інвестиційної діяльності. Аналіз інтенсивності залучення інвестицій в Україну та її регіони протягом 2010–2017 рр. демонструє пряму залежність обсягів інвестицій від економічної ситуації в країні та впливу кризових явищ [22].

Економічна криза 2013–2014 рр. стала ключовим моментом, що призвів до значного скорочення інвестиційної діяльності та порушив позитивну динаміку, яка спостерігалася у 2010–2012 рр. Цей період характеризувався:

- Зниженням ВВП: Падіння валового внутрішнього продукту призвело до зменшення прибутків підприємств та зниження їхньої здатності інвестувати.
- Девальвацією національної валюти: Знецінення гривні зробило імпортне обладнання та технології дорожчими, що стримувало інвестиції в модернізацію виробництва.
- Політичною нестабільністю та військовим конфліктом: Ці фактори створили атмосферу невизначеності та підвищили ризики для інвесторів, що призвело до відтоку капіталу та заморожування інвестиційних проєктів.
- Погіршенням інвестиційного клімату: Зниження довіри до державних інститутів та погіршення умов ведення бізнесу також негативно вплинули на інвестиційну активність [21].

У 2015 р. спостерігалося післякризове пожвавлення, що характеризувалося поступовим відновленням інвестиційної активності, про що свідчить зростання показників капітальних інвестицій в Україні (табл. 2.1). Однак, повне відновлення до докризових показників потребувало значного часу та зусиль [22].

Як показано на рис. 2.1, динаміка капітальних інвестицій, виражених у доларах США, значно відрізняється від динаміки тих же інвестицій, але у гривневому еквіваленті, особливо в післякризовий період. Ця розбіжність зумовлена низкою факторів, основними з яких є нестійка економічна ситуація в країні та високий рівень інфляції [7].

Перерахунок інвестицій з гривні в долари США відбувається за поточним обмінним курсом. В умовах економічної нестабільності та девальвації національної валюти (гривні) обмінний курс може суттєво коливатися. Це призводить до того, що навіть при зростанні обсягу інвестицій у гривнях, їхній доларовий еквівалент може залишатися незмінним або навіть зменшуватися [11].

Висока інфляція знецінює національну валюту. Це означає, що за ту ж кількість гривень з часом можна придбати менше товарів та послуг, включаючи інвестиційні товари (обладнання, будівельні матеріали тощо). Таким чином, навіть при зростанні номінального обсягу інвестицій у гривнях, їхня реальна вартість (тобто купівельна спроможність) може зменшуватися [6]. Порівняння динаміки в різних валютах: Порівняння динаміки інвестицій у доларах США та гривнях дозволяє більш об'єктивно оцінити реальну динаміку інвестиційного процесу, нівелюючи вплив валютних коливань та інфляції. Якщо динаміка в доларах США є більш стабільною або демонструє зростання, це свідчить про реальне збільшення обсягу інвестицій. Якщо ж динаміка в гривнях зростає, а в доларах залишається незмінною або зменшується, це може свідчити про те, що зростання номінальне та зумовлене інфляцією або девальвацією [5].

Таблиця 2.1.

Показники капітальних інвестицій, які було залучено в Україну (2012–2023 рр.)

Показники	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.
Капітальні інвестиції, *млрд грн*	180575,5	241286,0	273256,0	249873,0	219420,0	273116,0	359216,0	448462,0
Курс долара середній за рік, *грн за дол.*	7,9	8,0	8,0	8,0	11,9	21,9	25,6	27,2
Реальний обсяг капітальних інвестицій, *млрд дол.*	22771,2	30350,4	34199,7	31273,3	18454,2	12493,9	14059,3	16487,6
Номінальний темп росту інвестицій, *%*	-	133,6	113,2	91,4	87,8	124,5	131,5	124,8
Реальний темп росту інвестицій, *%*	-	133,3	112,7	91,4	59,0	67,7	112,5	117,3

Джерело: складено за даними [21].

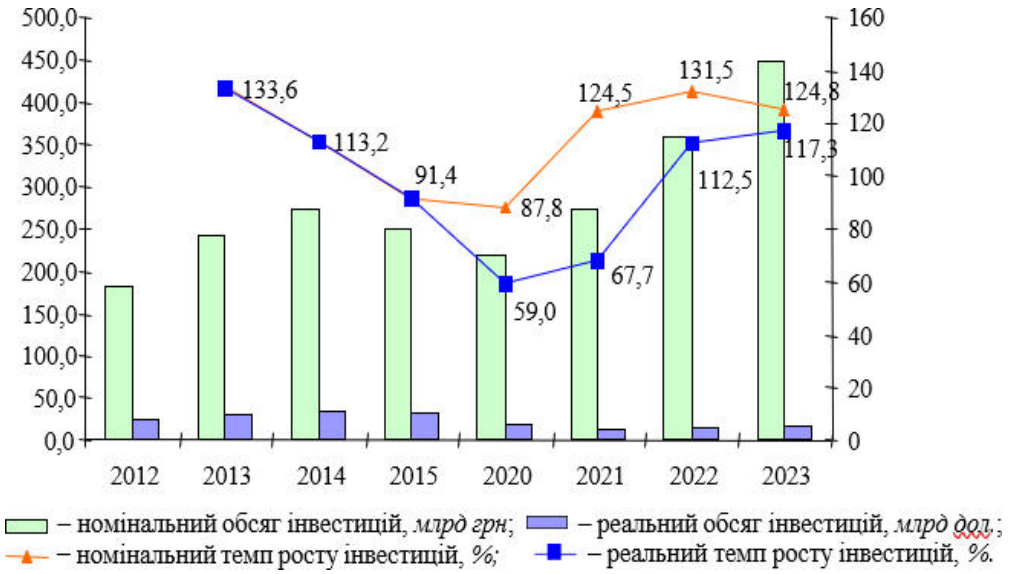

Рис. 2.1. Динаміка капітальних інвестицій в Україні у 2012–2023 рр.

Джерело: складено за даними [25].

Аналізуючи обсяги залучених в Україну капітальних інвестицій протягом 2012–2023 рр., можна чітко виділити три основні періоди, кожен з яких характеризується специфічними тенденціями:

1. 2012–2014 рр. – докризовий період (зростання інвестиційної активності): Цей період характеризувався позитивною динамікою економічного розвитку України, що сприяло зростанню інвестиційної активності та збільшенню надходження інвестицій в економіку країни. Основними факторами, що сприяли цьому зростанню, були:

- Відносна макроекономічна стабільність.
- Зростання внутрішнього попиту.
- Покращення інвестиційного клімату.
- Активізація співпраці з міжнародними фінансовими організаціями.

2. 2014–2017 рр. – період економічної кризи та її наслідків (скорочення інвестиційної діяльності): Цей період став переломним для інвестиційної діяльності в Україні. Економічна криза, що розпочалася у 2013 році та поглибилася у 2014–2015 рр., призвела до значного скорочення

інвестиційної активності та відповідного зменшення реального обсягу капітальних інвестицій. Основними причинами цього спаду були:

- Політична нестабільність та військовий конфлікт на сході країни.
- Падіння ВВП та погіршення макроекономічних показників.
- Девальвація національної валюти та висока інфляція.
- Зниження довіри інвесторів до української економіки.

3. 2017–2021 рр. – післякризове пожвавлення (поступове відновлення інвестицій): Після глибокого спаду в попередні роки, у 2016–2017 рр. спостерігалося поступове відновлення інвестиційної активності. Реальний обсяг капітальних інвестицій почав зростати, хоча й незначними темпами. Цей період характеризувався:

- Стабілізацією макроекономічної ситуації.
- Початком структурних реформ в економіці.
- Відновленням довіри інвесторів, хоча й повільними темпами [5].

Аналіз у регіональному розрізі виявляє значну нерівномірність у розподілі та динаміці освоєння капітальних інвестицій в Україні. Протягом 2017–2023 рр. спостерігалася концентрація інвестицій у кількох регіонах-лідерах. До них належали:

- м. Київ – столиця традиційно приваблює значну частину інвестицій завдяки своєму статусу політичного, економічного та культурного центру країни.
- Дніпропетровська область – регіон з розвиненою промисловістю, зокрема металургійною та машинобудівною, а також значним природним ресурсним потенціалом.
- Донецька область – до 2014 року – один з найбільш промислово розвинених регіонів України, з потужним вугільним та металургійним комплексами. Події 2014 року суттєво вплинули на інвестиційну привабливість регіону.

- Київська область – регіон, що оточує столицю, також користується інвестиційною привабливістю завдяки близькості до Києва, розвиненій транспортній інфраструктурі та наявності промислових підприємств [5].

Ці чотири регіони акумулювали значну частку – від 53% до 57% – загальної суми капітальних інвестицій в Україні протягом 2017–2021 рр., що свідчить про значну регіональну диспропорцію в інвестиційному процесі.

Окрім лідерів, можна виділити групу регіонів, які займали середні позиції за показником капітальних інвестицій та також були привабливими для інвесторів. До них належали:

- Одеська область: Важливий транспортний та логістичний центр, з розвиненим морським портом та туристичним потенціалом.
- Львівська область: Регіон із значним туристичним та культурним потенціалом, а також розвитком IT-сектору.
- Харківська область: Великий промисловий та науковий центр, з розвиненим машинобудуванням, освітою та наукою.
- Полтавська область: Регіон з розвиненим сільським господарством та нафтогазовидобувною промисловістю.
- Запорізька область: Регіон з розвиненою металургійною та машинобудівною промисловістю [7].

На ці п'ять регіонів протягом 2017–2021 рр. припадало близько 21% інвестицій країни (таблиця 2.2.).

Аналіз регіонального розподілу капітальних інвестицій виявляє значні диспропорції. Ряд областей демонстрували недостатню інвестиційну активність, тоді як інші характеризувалися низьким рівнем залучення капітальних інвестицій.

Регіони з недостатньою інвестиційною активністю. До цієї групи належать Вінницька, Івано-Франківська, Миколаївська, Хмельницька, Кіровоградська, Черкаська та Волинська області. Ці регіони потребують додаткових заходів для стимулювання інвестиційної діяльності та покращення інвестиційного клімату.

Регіони з низьким рівнем інвестиційної діяльності. Для Чернівецької, Херсонської, Рівненської, Чернігівської, Закарпатської, Тернопільської, Сумської та Житомирської областей характерний низький рівень залучення капітальних інвестицій. Частка капітальних інвестицій у цих регіонах не перевищувала 2% від загального обсягу інвестицій в Україні протягом аналізованого періоду [21].

Особливості окремих регіонів:

- Житомирська та Херсонська області: Незважаючи на загальну економічну кризу в країні, цим регіонам вдалося стабілізувати інвестиційну ситуацію. Хоча обсяг інвестицій у цих областях не досяг рівня 2016 року, він все ж перевищив показники 2019 року, що свідчить про певну стійкість та потенціал.
- Чернівецька область: Цей регіон характеризується найнижчим рівнем залучення капітальних інвестицій серед усіх розглянутих областей. Для прикладу, у 2023 році обсяг інвестицій у Чернівецькій області становив 1714,7 млн грн, що було у 28 разів менше, ніж у м. Києві (53725,8 млн грн). У доларовому еквіваленті ця різниця була ще більшою: 214,3 млн дол. у Чернівецькій області проти 6715,7 млн дол. у м. Києві, тобто різниця у 31 раз. Це підкреслює значну диспропорцію в розподілі інвестицій між регіонами та столицею [22].

Порівняно з 2012 роком, коли ситуація була відносно стабільною, у Донецькій та Луганській областях відбулося найбільше згортання інвестиційної діяльності. Втрати становили 8,4% та 6,2% відповідно від загального обсягу інвестицій по країні. Це пояснюється:

- Безпосередніми руйнуваннями інфраструктури та виробничих потужностей: Військові дії призвели до фізичного знищення підприємств, транспортних шляхів, енергетичної інфраструктури та інших об'єктів, що робить інвестування в ці регіони вкрай ризикованим.

- Нестабільністю та невизначеністю: Постійна загроза бойових дій, порушення логістичних ланцюжків, проблеми з безпекою та правопорядком створюють несприятливий інвестиційний клімат та відлякують інвесторів.
- Втратою контролю над територіями: Втрата Україною контролю над частиною території Донецької та Луганської областей унеможливлює здійснення інвестиційної діяльності на цих територіях.
- Міграцією населення та втратою трудових ресурсів: Масова міграція населення з зони конфлікту призвела до дефіциту кваліфікованої робочої сили та зниження споживчого попиту, що також негативно впливає на інвестиційну привабливість регіону [21].

Окрім Донецької та Луганської областей, суттєве падіння показників спостерігалося і в інших регіонах, зокрема:

- м. Київ: Обсяг інвестицій зменшився з 9952 млн дол. у 2012 році до 5002 млн грн у 2022 році. Важливо звернути увагу на різницю в валютах (долари США та гривні), що ускладнює пряме порівняння. Для коректного аналізу необхідно перевести показники в одну валюту. Зниження інвестицій в столиці може бути пов'язане з перерозподілом інвестиційних потоків в інші регіони, а також з загальною економічною ситуацією в країні.
- Дніпропетровська, Київська та Полтавська області: Ці регіони також зазнали певного зниження інвестиційної активності, хоча й меншого, ніж Донецька та Луганська області. Це може бути пов'язано з загальним погіршенням інвестиційного клімату в країні, а також з впливом кризових явищ на окремі галузі економіки цих регіонів [11].

Серед регіонів України найбільшу інвестиційну активність протягом аналізованого періоду продемонстрували м. Київ, Київська, Дніпропетровська, Полтавська та Одеська області. Ці регіони мають потенціал досягнення значних обсягів залучення капітальних інвестицій за умови створення сприятливих умов [5].

Значний обсяг залучених інвестицій у ці регіони свідчить про їхній високий інвестиційний потенціал. Однак, низьке значення показника освоєних

капітальних вкладень у 2023 році вказує на те, що цей потенціал наразі не реалізований повною мірою через військові дії (таблиця 2.2.).

Таблиця 2.2.

Реальний обсяг капітальних інвестицій в розподілі по регіонам за 2016–2023 рр., млн. дол.

Рік / Регіон	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Усього	22571,9	30160,8	34157,0	31234,2	27427,5	17285,8	14967,3	16487,6
Вінницька	443,1	635,1	729,0	763,7	709,3	466,6	345,9	431,8
Волинська	220,9	322,1	406,8	415,9	423,7	390,3	266,0	258,9
Дніпропетровська	2002,1	2764,5	2816,7	2661,3	2544,6	1640,5	1382,0	1575,5
Донецька	1874,2	3350,3	3970,2	3489,1	1644,4	525,6	495,9	634,9
Житомирська	251,4	315,0	361,6	375,7	363,1	256,0	232,2	283,9
Закарпатська	275,7	381,5	342,0	330,7	329,8	239,1	194,3	206,8
Запорізька	995,5	834,6	901,6	854,9	879,3	493,3	460,0	583,8
Ів.-Франківська	547,3	532,0	646,9	599,7	854,7	608,2	331,2	356,9
Київська	1416,4	2209,1	2548,9	2587,1	2456,7	1541,7	1392,1	1268,2
Кіровоградська	265,4	499,2	572,8	403,0	390,3	256,8	264,8	269,2
Луганська	705,8	872,5	1028,8	1421,2	652,8	130,4	171,8	122,4
Львівська	1103,8	1514,3	1397,7	1227,1	1194,4	847,2	775,2	886,2
Миколаївська	552,8	537,2	587,9	626,1	471,4	379,1	405,4	411,0
Одеська	1215,5	1168,4	1830,9	1484,0	1170,2	631,9	697,0	819,8
Полтавська	786,2	982,4	1279,2	1192,0	1103,5	527,7	636,0	582,9
Рівненська	242,1	320,7	346,7	354,7	350,6	274,3	180,2	225,3
Сумська	273,5	377,8	358,9	340,2	349,8	231,8	240,1	255,4
Тернопільська	267,3	315,5	421,9	372,0	323,8	242,2	203,7	262,9
Харківська	1007,9	1629,4	1846,9	1161,6	1004,0	711,8	689,4	711,8
Херсонська	236,3	336,0	304,5	265,6	276,0	196,7	191,3	270,7
Хмельницька	368,5	443,4	436,9	454,7	509,8	431,0	380,1	386,0
Черкаська	353,9	403,2	472,6	426,7	407,8	283,9	270,8	299,4
Чернівецька	214,3	224,3	278,7	282,2	210,9	176,5	111,2	110,0
Чернігівська	236,4	299,6	342,9	355,3	327,7	224,7	221,6	270,3
м. Київ	6715,7	8892,8	9963,7	8790,1	8479,1	5578,4	4429,0	5001,6

Джерело: складено за даними [21].

До факторів, що можуть стримувати реалізацію інвестиційного потенціалу, можна віднести:

- Бюрократичні перешкоди та корупція: Складні процедури отримання дозволів та погоджень, а також корупція можуть відлякувати інвесторів та затримувати реалізацію проєктів.

- Недосконаліть законодавства: Нестабільне та суперечливе законодавство може створювати невизначеність та ризики для інвесторів.
- Нерозвинена інфраструктура: Недостатній рівень розвитку транспортної, енергетичної та комунікаційної інфраструктури може ускладнювати реалізацію інвестиційних проєктів.
- Дефіцит кваліфікованої робочої сили: Нестача кваліфікованих працівників може стримувати розвиток певних галузей економіки та залучення інвестицій у ці галузі.
- Економічна та політична нестабільність: Макроекономічна нестабільність, інфляція, коливання валютного курсу, а також політична нестабільність створюють несприятливий інвестиційний клімат та відлякують інвесторів.
- Воєнні дії на території України [5].

Аналіз структури розподілу інвестицій за напрямами освоєння в Україні показує, що найбільші обсяги інвестицій спрямовуються в машини, обладнання та інвентар.

Машини, обладнання та інвентар: У 2021 році капітальні вкладення в цей вид матеріальних активів досягли 154721,7 млн грн, що на 25,7% більше, ніж у 2019 році. Цей напрям є лідером за обсягами інвестування та майже вдвічі перевищує суму інвестицій в інженерні споруди, які є другим за значимістю напрямом. Значні інвестиції в машини, обладнання та інвентар свідчать про спрямованість на модернізацію виробництва, оновлення технологій та підвищення конкурентоспроможності підприємств [6].

Інженерні споруди: Цей напрям є другим за обсягами інвестицій після машин, обладнання та інвентарю. Інвестиції в інженерні споруди спрямовані на будівництво та реконструкцію інфраструктурних об'єктів, таких як дороги, мости, трубопроводи, електростанції тощо.

Земельні ділянки: Протягом 2012–2023 років найменше інвестицій було спрямовано на придбання земельних ділянок. Це пояснюється особливостями земельних відносин та процесом формування ринку землі в Україні, який

характеризується певними обмеженнями та регулюваннями. Мораторій на продаж земель сільськогосподарського призначення, складні процедури оформлення прав власності на землю та інші фактори стримують інвестиції в цей вид активів.

Незначні суми також залучено в біологічні активи, до яких належать сільськогосподарські культури, тварини, багаторічні насадження тощо. У 2023 році сума капітальних вкладень у біологічні активи становила 3727,9 млн грн. Низький рівень інвестицій у цей сектор може бути пов'язаний з високими ризиками, пов'язаними з погодними умовами, хворобами тварин та іншими факторами.

Аналіз структури капітальних інвестицій Київської області засвідчив тенденцію до збільшення частки фінансування з місцевих бюджетів. Відповідний показник продемонстрував зростання з 0,6 % у 2021 році до 4,2 % у 2023 році [3]. Дана динаміка може свідчити про посилення фінансової автономії місцевих органів влади та їхньої ролі у забезпеченні інвестиційного розвитку регіону.

В Київській області на постійній основі ведеться діяльність, спрямована на активізацію залучення іноземних інвестицій в економіку регіону, а також на формування позитивного іміджу та підвищення інвестиційної привабливості [4]. Це включає комплекс заходів, таких як:

- Участь у міжнародних інвестиційних форумах та виставках: Для презентації інвестиційного потенціалу регіону та встановлення контактів з потенційними інвесторами.
- Розробка та реалізація інвестиційних програм та проєктів: Для створення привабливих умов для інвестування в різні галузі економіки регіону.
- Створення сприятливого бізнес-клімату: Забезпечення прозорості та ефективності адміністративних процедур, зменшення бюрократичних перешкод, боротьба з корупцією.

- Інформаційна підтримка інвесторів: Надання інвесторам повної та достовірної інформації про інвестиційний потенціал регіону, законодавство, податкові режими тощо.
- Розвиток інфраструктури: Створення сучасної транспортної, енергетичної та комунікаційної інфраструктури, що є необхідною умовою для залучення інвестицій.

2.2. Оцінка ефективності використання інвестиційного потенціалу в регіонах України

Ефективність інвестиційної діяльності є ключовимфактором забезпечення сталого соціально-економічного розвитку регіону та країни в цілому. Для оцінки цієї ефективності необхідно розглядати її в контексті основних макроекономічних показників. На регіональному рівні таким показником є валовий регіональний продукт (ВРП), який відображає сукупну вартість товарів і послуг, вироблених на території регіону за певний період [5].

За оцінками фахівців, для забезпечення стабільного економічного зростання обсяг залучених інвестицій повинен становити 20–25% від ВРП [4]. Цей показник вважається оптимальним для підтримання темпів економічного розвитку та забезпечення розширеного відтворення.

Практика інвестиційної діяльності в різних країнах світу свідчить про те, що зазначена норма може суттєво відрізнятися залежно від особливостей їхнього економічного розвитку, структури економіки, рівня технологічного розвитку, інвестиційного клімату та інших факторів [5].

У державах Європейського Союзу частка інвестицій в основний капітал відносно ВВП, як правило, становить 30% і вище. Це свідчить про високий рівень інвестиційної активності та спрямованість на модернізацію економіки, розвиток інфраструктури та підвищення конкурентоспроможності [21].

Протягом останніх років Китай демонструє надзвичайно високі показники інвестування, де частка інвестицій у ВВП сягає 40–46% [4]. Це

пояснюється стратегією економічного розвитку, спрямованою на швидке зростання промислового виробництва, масштабне будівництво інфраструктури та залучення значних обсягів іноземних інвестицій.

Для порівняння, питома вага інвестицій у ВВП в Україні протягом аналізованого періоду коливалася в межах 14–18%, що значно нижче за рекомендований рівень та показники розвинених країн і Китаю. Це свідчить про недостатню активність інвестиційної діяльності в країні та її регіонах, що є одним з факторів, що стримують економічне зростання [5].

Результати проведеного дослідження демонструють динаміку частки інвестицій у ВВП України протягом 2010–2017 рр. Найбільшого значення цей показник досяг у 2012 році (18,73%), тоді як найменше значення зафіксовано у 2015 році (13,73%). Ця динаміка свідчить про значні коливання інвестиційної активності в країні протягом досліджуваного періоду [21].

Для ілюстрації загальної тенденції розглянемо приклад м. Києва. Аналіз даних (табл. 2.3) показує, що протягом останніх шести років (орієнтовно 2011-2017 рр., виходячи з контексту) щорічні обсяги капітальних інвестиційних вкладень в економіку столиці зменшилися майже на 13%. Це підкреслює негативну тенденцію у інвестиційній сфері, яка спостерігалася не лише на загальнодержавному рівні, але й на рівні окремих регіонів, зокрема й у столиці [31].

Фактори, що вплинули на динаміку. Зміна частки інвестицій у ВВП та зменшення обсягів інвестицій у м. Києві, ймовірно, зумовлені низкою факторів, серед яких:

- Економічна криза 2013-2015 рр.: Ця криза мала значний негативний вплив на економіку України, що призвело до скорочення інвестиційної активності.
- Політична нестабільність та військовий конфлікт на сході країни: Ці фактори створили атмосферу невизначеності та підвищили ризики для інвесторів.

- Несприятливий інвестиційний клімат: Проблеми з корупцією, бюрократією, захистом прав інвесторів та іншими факторами стримували залучення інвестицій.
- Макроекономічна нестабільність: Висока інфляція, коливання валютного курсу та інші макроекономічні чинники також негативно впливали на інвестиційну активність [5].

Таблиця 2.3.

Доля капітальних інвестицій у ВРП, %

Рік / Регіон	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	середнє
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Всього	16,68	18,53	18,73	16,41	13,83	13,73	15,06	16,14
Вінницька	15,03	17,46	17,64	16,88	12,90	12,31	11,16	14,77
Волинська	12,25	14,61	16,27	16,13	14,01	19,46	17,86	15,80
Дніпропетровська	13,79	15,79	15,21	13,92	11,53	12,04	13,57	13,69
Донецька	11,62	16,65	18,58	16,92	10,96	7,22	8,66	12,94
Житомирська	10,73	11,49	11,64	11,71	9,74	10,53	11,63	11,07
Закарпатська	14,42	16,90	12,78	12,36	10,94	13,05	14,40	13,55
Запорізька	18,63	13,48	13,14	12,58	10,66	8,75	10,58	12,55
Івано-Франківська	21,42	15,91	16,00	14,45	18,16	20,96	15,46	17,48
Київська	25,21	29,88	29,24	30,03	24,70	23,42	25,97	26,92
Кіровоградська	13,48	19,93	20,75	12,74	10,86	10,55	13,81	14,59
Луганська	12,40	12,20	13,99	20,63	16,64	8,64	13,15	13,95
Львівська	21,20	23,25	18,03	15,50	13,10	14,14	16,20	17,35
Миколаївська	18,38	15,55	16,08	15,64	10,65	12,43	16,83	15,08
Одеська	18,05	15,20	22,60	17,02	12,49	10,01	13,96	15,62
Полтавська	14,20	15,04	18,06	16,31	12,64	8,70	13,13	14,01
Рівненська	12,20	13,29	12,71	12,89	9,76	12,29	10,96	12,02
Сумська	11,93	13,19	11,52	10,17	9,21	8,81	12,45	11,04
Тернопільська	16,80	15,49	18,79	16,46	11,95	14,36	15,73	15,65
Харківська	12,35	16,96	17,95	10,89	8,32	9,01	10,68	12,31
Херсонська	12,08	14,57	12,58	10,23	9,50	9,65	11,85	11,49
Хмельницька	16,29	15,53	13,30	13,77	12,68	16,57	18,67	15,26
Черкаська	12,67	11,94	12,09	10,32	8,48	8,82	10,94	10,75
Чернівецька	17,33	14,99	16,93	16,41	11,21	15,07	12,57	14,93
Чернігівська	11,12	11,33	11,44	11,73	9,31	9,60	12,27	10,97
м. Київ	27,32	31,79	28,88	22,50	18,98	19,51	19,01	24,00

Аналіз динаміки частки інвестицій у ВВП та обсягів капітальних інвестицій є важливим для розуміння тенденцій розвитку інвестиційної сфери та розробки ефективних заходів щодо її активізації. Зменшення інвестицій

може мати негативні наслідки для економічного зростання, створення робочих місць та підвищення рівня життя населення [5].

Зв'язок між часткою інвестицій у ВВП та соціально-економічним розвитком є прямим та суттєвим:

- Зростання частки інвестицій: Збільшення частки інвестицій у валовому внутрішньому продукті (ВВП) має позитивний вплив на динаміку економічного розвитку та сприяє соціальному прогресу. Це пояснюється тим, що інвестиції є ключовим фактором для:
  - Модернізації виробництва та впровадження нових технологій.
  - Створення нових робочих місць та підвищення рівня зайнятості.
  - Розвитку інфраструктури та покращення умов життя населення.
  - Підвищення конкурентоспроможності національної економіки.
- Зниження частки інвестицій: Зменшення частки інвестицій у ВВП, навпаки, призводить до сповільнення темпів економічного зростання та може негативно вплинути на соціальну сферу. Це зумовлено тим, що недостатній рівень інвестицій призводить до:
  - Зношення основних фондів та зниження виробничого потенціалу.
  - Уповільнення темпів технологічного розвитку та втрати конкурентоспроможності.
  - Зростання безробіття та погіршення соціальних показників [5].

В сучасних умовах, коли Україна стикається з численними економічними та соціальними викликами, ефективність інвестиційної діяльності в регіонах набуває особливої ваги. Від неї безпосередньо залежать:

- Стан виробництва та рівень технічної оснащеності національного господарства: Інвестиції є необхідною умовою для оновлення виробничих потужностей, впровадження сучасних технологій та підвищення ефективності виробництва.
- Можливість структурної перебудови економіки: Інвестиції сприяють розвитку нових галузей економіки, створенню нових виробництв та диверсифікації економічної діяльності.

- Розв’язання соціально-економічних та екологічних проблем країни та її регіонів: Інвестиції можуть бути спрямовані на вирішення таких важливих проблем, як:
  - Боротьба з бідністю та безробіттям.
  - Покращення системи охорони здоров'я та освіти.
  - Захист навколишнього середовища та забезпечення екологічної безпеки.

З огляду на це, оцінка ефективності інвестиційної діяльності в регіонах України та визначення шляхів її активізації є надзвичайно важливим завданням для забезпечення сталого розвитку країни [22]. Результати розрахунків представлено у таблиці 2.4.

Таблиця 2.4.

Оцінка ефективності інвестиційної діяльності за 2023 р.

Регіон	Приріст ВРП, *млн грн* $\Delta ВРП = ВРП_{2023} - ВРП_{2022}$	Соціально-економічні інвестиції, *млн грн* I_{2023}	Ефективність інвестиційної діяльності в соціально-економічній сфері E1
Вінницька	14 540	7 373,0	1,97
Волинська	4 056	6 166,8	0,66
Дніпропетровська	29 272	25 919,9	1,13
Житомирська	9 494	4 044,4	2,35
Закарпатська	3 438	3 778,4	0,91
Запорізька	15 262	7 794,3	1,96
Ів.-Франківська	5 550	9 609,3	0,58
Київська	24 608	24 359,1	1,01
Кіровоградська	7 574	4 057,1	1,87
Львівська	20 152	13 386,5	1,51
Миколаївська	9 620	5 989,9	1,61
Одеська	20 039	9 983,5	2,01
Полтавська	20 405	8 337,9	2,45
Рівненська	4 217	4 334,2	0,97
Сумська	4 720	3 663,0	1,29
Тернопільська	4 416	3 827,5	1,15
Харківська	30 028	11 246,7	2,67
Харківська	30 028	11 246,7	2,67
Херсонська	6 528	3 107,4	2,10
Хмельницька	7 771	6 809,3	1,14
Черкаська	8 569	4 485,8	1,91
Чернівецька	2 733	2 789,2	0,98
Чернігівська	6 396	3 550,2	1,80
м. Київ	107 440	88 138,6	1,22

Джерело: складено за даними [21].

Аналіз даних таблиці вимагає системного підходу до оцінки економічних і соціальних чинників, які зумовили різницю в показниках

регіонального розвитку з урахуванням впливу воєнних дій. Основні аспекти аналізу представлені нижче.

1. Динаміка приросту валового регіонального продукту (ВРП). Найвищий приріст ВРП зафіксовано у місті Києві (107 440 млн грн), що є закономірним з огляду на збереження економічної активності столиці навіть за умов військових дій. Натомість найнижчий приріст спостерігається у прикордонних регіонах, зокрема в Закарпатській (3 438 млн грн) та Чернівецькій областях (2 733 млн грн), що може бути наслідком обмеженості промислового виробництва та переорієнтації ресурсів на гуманітарні потреби.

2. Інвестиції в соціально-економічну сферу. Обсяг соціально-економічних інвестицій варіюється між регіонами. Так, найбільші обсяги інвестицій у Києві (88 138,6 млн грн) свідчать про стратегічну важливість столиці як центру міжнародної допомоги та фінансування. Водночас відносно невеликі інвестиції у Закарпатській та Чернівецькій областях вказують на обмежений доступ до ресурсів через географічне положення та структурні особливості регіональної економіки.

3. Ефективність інвестицій у соціально-економічній сфері (показник E1). Найвища ефективність інвестицій спостерігається у Дніпропетровській (2,35) та Житомирській (2,33) областях. Це можна пояснити активною участю цих регіонів у забезпеченні оборонних потреб, що стимулює економічну діяльність. У той же час, низькі показники ефективності, як у Волинській (0,66) та Івано-Франківській (0,58) областях, свідчать про переорієнтацію ресурсів на гуманітарні завдання та зниження економічної продуктивності.

4. Вплив воєнного стану на регіони. Регіони, що перебувають у безпосередній близькості до зон активних бойових дій (Дніпропетровська, Харківська, Запорізька області), демонструють порівняно високі темпи приросту ВРП, що зумовлено їхньою роллю у військово-промисловому виробництві та логістиці. Західні регіони України, такі як Львівська область, що стали ключовими центрами для розміщення внутрішньо переміщених осіб,

демонструють змішану динаміку: значний приріст ВРП (12 565 млн грн) при відносно низькому рівні ефективності інвестицій (1,51).

5. Перспективи повоєнного відновлення. Результати аналізу свідчать про необхідність посилення фінансової підтримки регіонів, які найбільше постраждали від війни. Особлива увага має бути приділена відновленню інфраструктури в Харківській, Запорізькій та інших регіонах, де інфраструктурні втрати є найбільш значними. Додатково слід розробити заходи для стимулювання малого та середнього бізнесу, що сприятиме економічній стабілізації регіонів із низькими показниками ефективності інвестицій [22].

Даний аналіз демонструє, що економічна активність регіонів України у 2023 році значною мірою визначається географічною близькістю до зони бойових дій, а також наявністю промислового потенціалу для забезпечення військових і гуманітарних потреб. Подальше відновлення країни потребуватиме комплексного підходу до управління інвестиціями та підтримки регіональних економік.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ РЕГІОНУ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Для стимулювання інвестицій у регіоні необхідно створити комплексну систему організаційно-правового забезпечення. Ця система охоплює ряд ключових елементів [6]:

- Правове регулювання інвестиційних відносин: Створення чіткої та прозорої нормативно-правової бази, яка регулює всі аспекти інвестиційної діяльності. Це включає закони, підзаконні акти та інші нормативні документи, що визначають правила гри для всіх учасників ринку.
- Організаційно-правова структура: Формування ефективної організаційної структури, яка забезпечує координацію між різними учасниками інвестиційного процесу (державні органи, інвестори, місцева влада тощо). Це може включати створення спеціалізованих інституцій, агенцій або рад з питань інвестицій.
- Визначення правового статусу учасників: Чітке визначення прав та обов'язків усіх сторін інвестиційних відносин, включаючи інвесторів, органи влади та інші зацікавлені сторони. Це забезпечує юридичну визначеність та захист інтересів усіх учасників.
- Правовий режим об'єктів інвестування: Визначення правил та обмежень щодо об'єктів, в які можуть здійснюватися інвестиції. Це включає питання власності, використання землі, екологічні вимоги та інші регуляторні аспекти.
- Зміст, форми та методи інвестиційної діяльності: Визначення дозволених видів інвестиційної діяльності, форм інвестування (прямі інвестиції, портфельні інвестиції, концесії тощо) та методів реалізації інвестиційних проєктів.
- Гарантії прав інвесторів: Забезпечення ефективних механізмів захисту прав інвесторів, включаючи судовий захист, гарантії від експропріації та інші заходи.

- Відповідальність за порушення: Встановлення відповідальності за порушення інвестиційного законодавства, що сприяє дотриманню правил та запобігає зловживанням [5].

Для розробки ефективної стратегії активізації інвестицій в Україні необхідно враховувати досвід країн Європейського Союзу (ЄС). Вивчення їхніх підходів до управління інвестиційною діяльністю, як в межах самого ЄС, так і на континенті в цілому, може надати цінні знання та допомогти у формуванні успішної інвестиційної політики [22].

На нашу думку, для модернізації механізму стимулювання інвестицій у регіонах України необхідно врахувати ключові принципи сучасної інвестиційної політики, які відображені в документах різних країн, зокрема Європейського Союзу. Серед цих принципів виділяються наступні:

1. Досягнення синергії та інтеграція зі стратегією сталого розвитку:

- Важливо забезпечити, щоб інвестиції створювали синергетичний ефект, тобто взаємодію різних галузей та сфер, що призводить до сумарного результату, який перевищує просту суму окремих складових. Наприклад, інвестиції в "зелені" технології можуть одночасно сприяти розвитку економіки, створенню нових робочих місць та покращенню екологічної ситуації.
- Інвестиційна діяльність має бути інтегрована в загальну стратегію сталого розвитку регіону та країни. Це означає, що інвестиційні проєкти повинні узгоджуватися з цілями сталого розвитку, такими як економічне зростання, соціальна справедливість та охорона довкілля.

2. Заохочення відповідальної поведінки інвесторів та впровадження кодексів корпоративної соціальної та екологічної відповідальності (КСВ):

- Необхідно стимулювати інвесторів до відповідальної поведінки, що передбачає врахування не лише економічних, але й соціальних та екологічних наслідків їхньої діяльності.
- Важливим інструментом є впровадження та дотримання кодексів КСВ, які встановлюють стандарти поведінки бізнесу у сфері соціальної та

екологічної відповідальності. Це може включати дотримання трудових прав, мінімізацію негативного впливу на довкілля, підтримку місцевих громад тощо.

3. Забезпечення ефективного управління інвестиційною діяльністю та формування відповідного інституційного середовища:

- Для успішної реалізації інвестиційних проєктів необхідно забезпечити ефективне управління інвестиційною діяльністю, що включає планування, моніторинг, контроль та оцінку результатів.
- Важливим є створення сприятливого інституційного середовища, тобто системи державних органів, установ та організацій, які забезпечують підтримку інвестиційної діяльності. Це передбачає:
  - Прозорі та ефективні процедури отримання дозволів та погоджень.
  - Захист прав інвесторів.
  - Боротьбу з корупцією.
  - Забезпечення верховенства права [21].

Наразі важливим є дослідження принципів регіонального розвитку в Європейському Союзі та потенціалу їх застосування в регіональній та інвестиційній політиці України [12, с. 114]. Аналіз етапів розвитку, сучасних тенденцій, найближчих перспектив та зовнішньоекономічних відносин України з ЄС у контексті регіональної політики дає змогу сформулювати висновки для оптимізації інвестиційної політики з метою підвищення ефективності вітчизняної економіки.

Структуру загального бюджету фондів Європейського Союзу на період 2018–2024 рр. відображено на рисунку 3.1.

Європейський Союз трактує інвестиції не тільки як залучення фінансових ресурсів, але й як інструмент підтримки сталого розвитку. Інвестиційна політика ЄС спрямована на забезпечення стабільності та правової визначеності для інвесторів, а також на створення сприятливих умов для підприємницької діяльності з дотриманням міжнародних стандартів і

правил. Варто зазначити, що кожна країна-член ЄС має власну інвестиційну політику, яка узгоджується із загальною інвестиційною стратегією Євросоюзу.

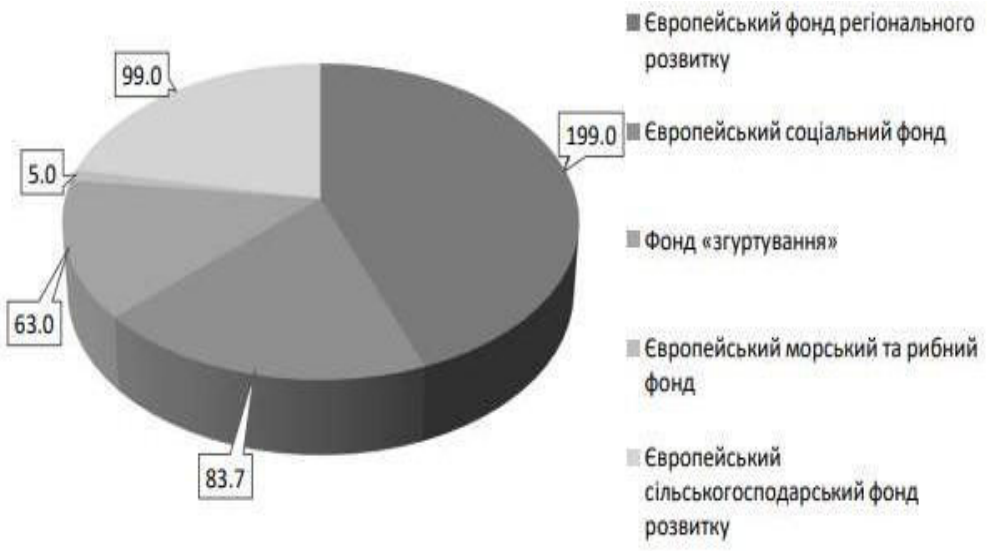

Рис. 3.1. Сукупний бюджет структурних фондів ЄС на 2018 – 2024 рр., млрд євро

Джерело: складено за даними [21].

План зовнішніх інвестицій Європейського Союзу визначає такі перспективні напрями інвестиційної діяльності для країн ЄС: стала енергетика та зв'язок; підтримка малих і середніх підприємств; стале сільське господарство, сільське підприємництво та агробізнес; сталий розвиток міст; цифрові технології для розвитку [18]. Запозичення досвіду та практик країн ЄС у сфері інвестицій сприятиме активізації інвестиційної діяльності в регіоні в рамках імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Ця Угода, зокрема, у Главі 13 «Торгівля та сталий розвиток» та Розділі 5 «Економічне та галузеве співробітництво», передбачає створення привабливого та стабільного інвестиційного клімату шляхом забезпечення відповідних інституційних, правових, фіскальних та інших умов, а також сприяння взаємному інвестуванню на недискримінаційній основі та налагодження ефективної співпраці з ЄІБ, ЄБРР та іншими міжнародними фінансовими організаціями для підтримки партнерства [12].

З метою активізації інвестиційної діяльності в регіонах України в умовах поглиблення європейської інтеграції, нами, на основі вивчення досвіду країн Європейського Союзу, було розроблено відповідний механізм. Застосування цього механізму, як додаткового інструменту до вже існуючих, розглядається в рамках реалізації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС [6].

Механізм активізації інвестиційної діяльності розглядається нами як важливий стимул для підвищення ефективності реалізації інвестиційних проєктів у регіоні. Розробка такого механізму повинна базуватися на комплексному підході, що враховує наступні аспекти:

- Пріоритетні напрями розвитку регіону: Механізм повинен сприяти інвестуванню в ті сфери, які є пріоритетними для розвитку регіону та визначені в стратегічних документах. Це можуть бути галузі з високим потенціалом зростання, соціально важливі сфери або напрями, спрямовані на вирішення екологічних проблем.
- Аналіз реального стану соціально-економічного розвитку регіону: Розробка механізму повинна ґрунтуватися на глибокому аналізі поточної соціально-економічної ситуації в регіоні, включаючи:
  - Демографічні показники.
  - Стан ринку праці.
  - Рівень розвитку інфраструктури.
  - Показники економічної активності.
  - Рівень життя населення.
- Аналіз екологічної ситуації: Важливим аспектом є врахування екологічної ситуації в регіоні та потенційного впливу інвестиційних проєктів на довкілля. Механізм повинен стимулювати екологічно відповідальне інвестування та мінімізацію негативних екологічних наслідків.
- Обґрунтування заходів розрахунками ефективності: Запропоновані заходи з активізації інвестиційної діяльності повинні бути обґрунтовані шляхом проведення розрахунків соціально-економічної та екологічної ефективності. Це дозволить оцінити потенційні вигоди від

необхідність покращення інвестиційного клімату для залучення іноземного капіталу.

Існує суттєва регіональна диспропорція за обсягом капітальних інвестицій на одну особу, що свідчить про нерівномірний розвиток регіонів та концентрацію інвестицій у кількох економічно розвинених центрах.

Виявлено, що регіональна політика Європейського Союзу фокусується на створенні сприятливого інвестиційного клімату через розвиток інновацій, сталого розвитку та соціальної інклюзії. Аналіз досвіду країн-членів ЄС показав, що успішні регіони використовують широкий спектр інструментів, таких як державно-приватне партнерство, фінансові стимули, спрощення адміністративних процедур та розвиток інфраструктури. На основі цього досвіду, для України розроблено механізм, який передбачає не лише залучення інвестицій, але й їх ефективне використання для досягнення цілей сталого розвитку. Цей механізм включає в себе комплекс заходів, спрямованих на підвищення інвестиційної привабливості регіонів, зниження регуляторного тиску, розвиток людського капіталу та інфраструктури, а також посилення координації між центральною та місцевою владою.

Спільними зусиллями держави, бізнесу та громадськості можна створити ефективний механізм активізації інвестиційної діяльності, який забезпечить сталий розвиток регіону та підвищить його інвестиційну привабливість.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бєлєнький П. Ю., Шевченко-Марсель В. І., Другов О. О. Інвестиційно-інноваційне забезпечення конкурентоспроможності регіону / НАН України, Ін-т регіон. дослідж. Львів, 2006. – 129 с.

2. Бражко О. В. Особливості формування оцінки інвестиційної привабливості економіки. Інвестиції: практика та досвід. 2009. № 12. С. 16–20.

3. Бутко М. П., Акименко О. Ю. Інвестиційна домінанта сталого розвитку регіону в умовах інтеграції: [монографія]. Ніжин: Аспект-Поліграф, 2009. 232 с.

4. Вахович І. М. Фінансове забезпечення сталого розвитку регіонів України: міжбюджетні відносини та інноваційні інструменти стимулювання: монографія. Луцьк: Волиньполіграфтм, 2014. 331 с. 15.

5. Вознюк М. А. Регіональна інвестиційна політика енергозбереження: [монографія]. Львів: ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України», 2015. 416 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»).

6. Годованець О., Амбрик Л. Податкове регулювання інвестиційної діяльності як фактор економічного зростання. Світ фінансів. 2022. Вип. 1. С. 135–143. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/svitfin_2011_1_25.

7. Гуменюк О. М. Цимбалюк І. О., Сучасні реалії місцевого оподаткування. Науковий вісник Херсонського державного університету. Херсон: Херсон. держ. ун-т. Вип. 5. Ч. 3. 2022. С. 183–185. 184.

8. Гришко В. В. Регіональні чинники сталого розвитку регіону. Економіка і регіон. 2015. № 4. С. 46–52. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econrig_2015_4_10

9. Ломачинська І. А. Концептуальні підходи до визначення сутності імпактінвестицій. Бізнесінформ. 2020. № 2. С. 16–22. URL: http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/28020/1/16-22.pdf.

10. Богданова К.А. Адаптація закордонного досвіду використання іноземних інвестицій для забезпечення сталого розвитку України. Вісник СумДУ. Серія «Економіка». 2017. № 4. С. 91—106.

11. Вовчак О.Д. Інвестування: Навч. посібник. – Львів: Новий Світ – 2011. – 544 с.

12. Загородній А.Г.,Вознюк Г.Л., Смовженко Т.С. Фінансовий словник. – 2-ге видання, виправлене та доповнене. – Львів: Вид-во «Центр Європи», 2013, – 576 с.

13. Захарін С.В. Механізм державного регулювання іноземного інвестування: Монографія /НАН України. Інститут економіки; відпов.редактор член-кор. НАНУ, д.е.н. Герасимчук М.С. – К., 2010. – 161 с.

14. Третяк Н., Фактори формування інвестиційного клімату в Україні, Фінансовий простір, 3, 2013 - С. 165-170.

15. Тимків Я. Теорія і практика сучасної європейської політики безпеки: приклад Польщі: навч. посіб. / Я. Тимків. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2017. – 224 с. 15.

16. Грінберг Р. Інституційні уроки ринкових трансформацій // Економіка України. – № 1. – 2011. – С. 27–37.

17. Одотюк І. В. Технологічна структура промисловості України: реалії та перспективи розвитку / І. В. Одотюк ; НАН України ; Ін-т економіки та прогнозування НАН України. – К., 2009. – 304 с. 96.

18. Кузьома О. Ю. Інтеграція Центральної та Східної Європи до ЄС: досвід для України / О. Ю. Кузьома // Науковий вісник академії муніципального управління : зб. наук. пр. – Серія «Економіка». – 2009. – Вип. № 7. – С. 105.

19. Малько К., Інвестиційний клімат та інвестиційна привабливість України: фактори їх формування в сучасних умовах., Актуальні проблеми економіки, 3, 2015, С. 100-105.

20. Матюшенко І. Ю. Створення сприятливого інвестиційного клімату як передумова технологічного розвитку України / І. Ю. Матюшенко // Проблеми економіки. – 2013. – № 1. – С.99– 108.

21. Караван Н. А. Класифікація інвестицій та обґрунтування вибору критеріїв їх ефективності. Інвестиції: практика та досвід. 2019. 1, січ. С. 13–17.

22. Захожай В.Б., Федоренко В.Г. Страховий та інвестиційний менеджмент. – К.:МАУП, 2012. – 344 с.

23. Коваленко С. О. Інвестиційний клімат в Україні та напрями його покращення / С. О. Коваленко // Вісник економіки транспорту і промисловості. — 2012. — № 38. — С. 366–368.

24. Косак В.М. Правові засади іноземного інвестування в Україні. – Львів: Центр Європи, 2011. – 223 с.

25. Карлова О.А., Калашнікова Х.І. та ін. Соціально-економічний розвиток території: формування інвестиційної привабливості. Харків: Друкарня Мадрид, 2016. 182 с.

26. Кельдер Т.Л. Державне регулювання міжнародної економічної діяльності в умовах глобалізації. Вісник Запорізького національного університету: Економічні науки. 2010. № 1 (5). С. 148—153.

27. Шевченко Н.І. Досвід системи державного гарантування іноземного інвестування в різних країнах. Економіка та держава. 2010. № 4. С. 143—143.

28. Махітько В.С., Полійчук М.В., Дудчик О.Ю. Інвестиційна діяльність: досвід Польщі та перспективи України. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент. 2017. Вип. 27 (1). С. 45—48.

29. Міжнародний інвестиційний менеджмент : навчальний посібник для студентів спеціальностей 8.03050301 "Міжнародна економіка", 8.03060104 "Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності" / І. Ю. Матюшенко. – Х. : Вид. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2014. – 520 с.

30. Парій Я.П. Особливості формування інвестиційного клімату в країнах з перехідною економікою (досвід республіки Польща). Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія: «Управління». 2010. Вип. 2. С. 367—374.

31. Чорній, Б.П., 2015. Сутність поняття «інвестиції» в контексті розвитку вітчизняних підприємств. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки, 12 (3), с. 116–118.

32. Лінтур І.В. Можливості використання зарубіжного досвіду інвестування в трансформаційній економіці України. Ефективна економіка. 2013. № 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_3_16.

33. Шаров О. Монетарні та валютні війни як інструмент економічної політики // Вісник Національного банку України : щомісячний науковопрактичний журнал Національного банку України / Нац. банк України. – Київ, 2017. – № 10 (212). – С. 12- 19.

34. Harji K., Jackson A. Accelerating Impact: Achievements, Challenges and What's Next in Building the Impact Investing Industry. 2012. 86 с. URL: https://doi.org/10.13140/RG.2.2.26485.78565.

35. Bugg-Levine A., Emerson J. Impact Investing Transforming: How We Make Money while Making a Difference. Innovations. 2011. Т. 6. № 3. С. 9–18.

36. Марухленко О. В. Impact investing як інструмент розвитку соціального потенціалу. Інвестиції: практика та досвід. 2019. № 8. С. 116–119.

37. What You Need to Know about Impact Investing. The GIIN. URL: https://thegiin.org/impact-investing/need-to-know/#what-isimpact-investing.

ДОДАТКИ

Додаток А

Рис. 1. Концепція активізації інвестиційної діяльності в регіоні

Джерело: [12].

Додаток Б

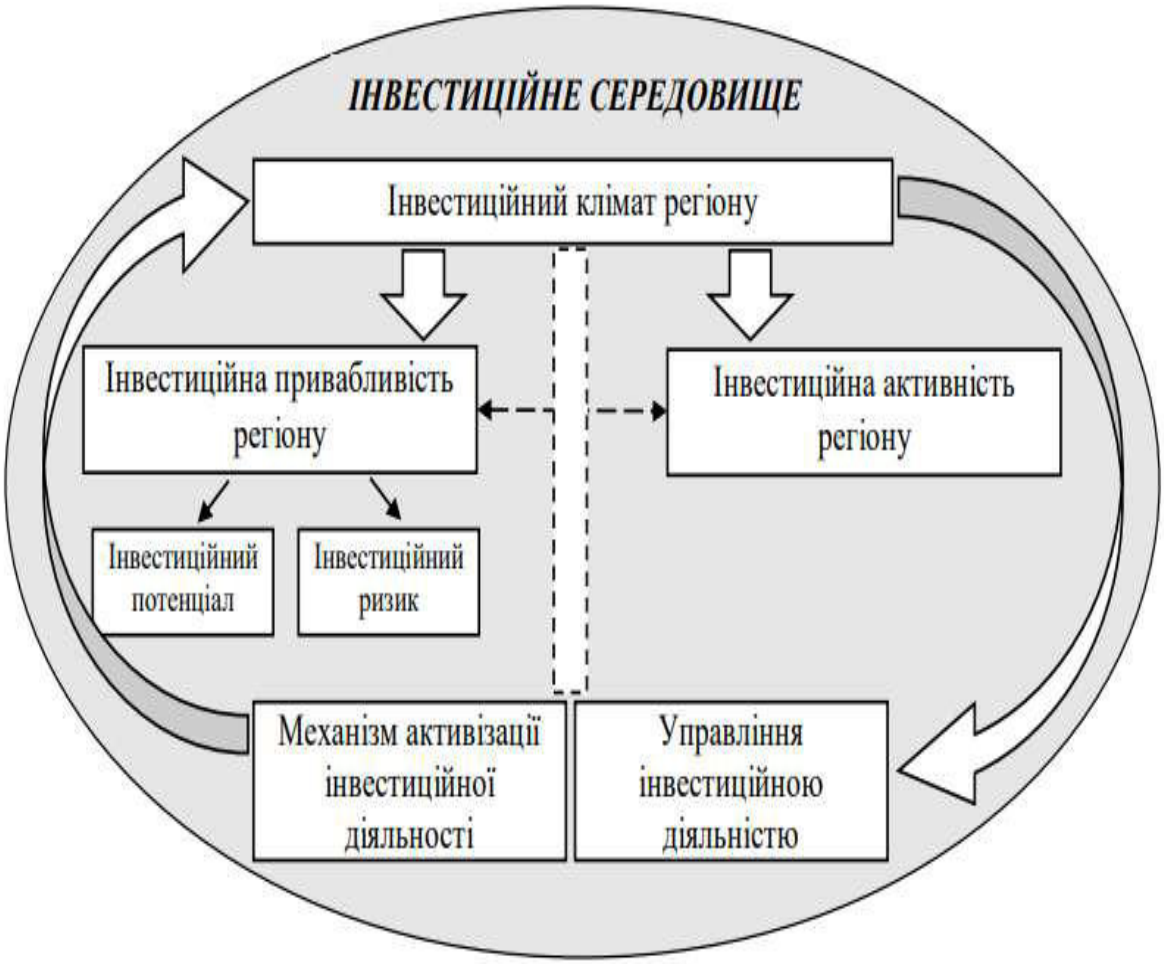

Рис. 2. Середовище інвестиційної діяльності регіону
Джерело: [15].

Додаток В

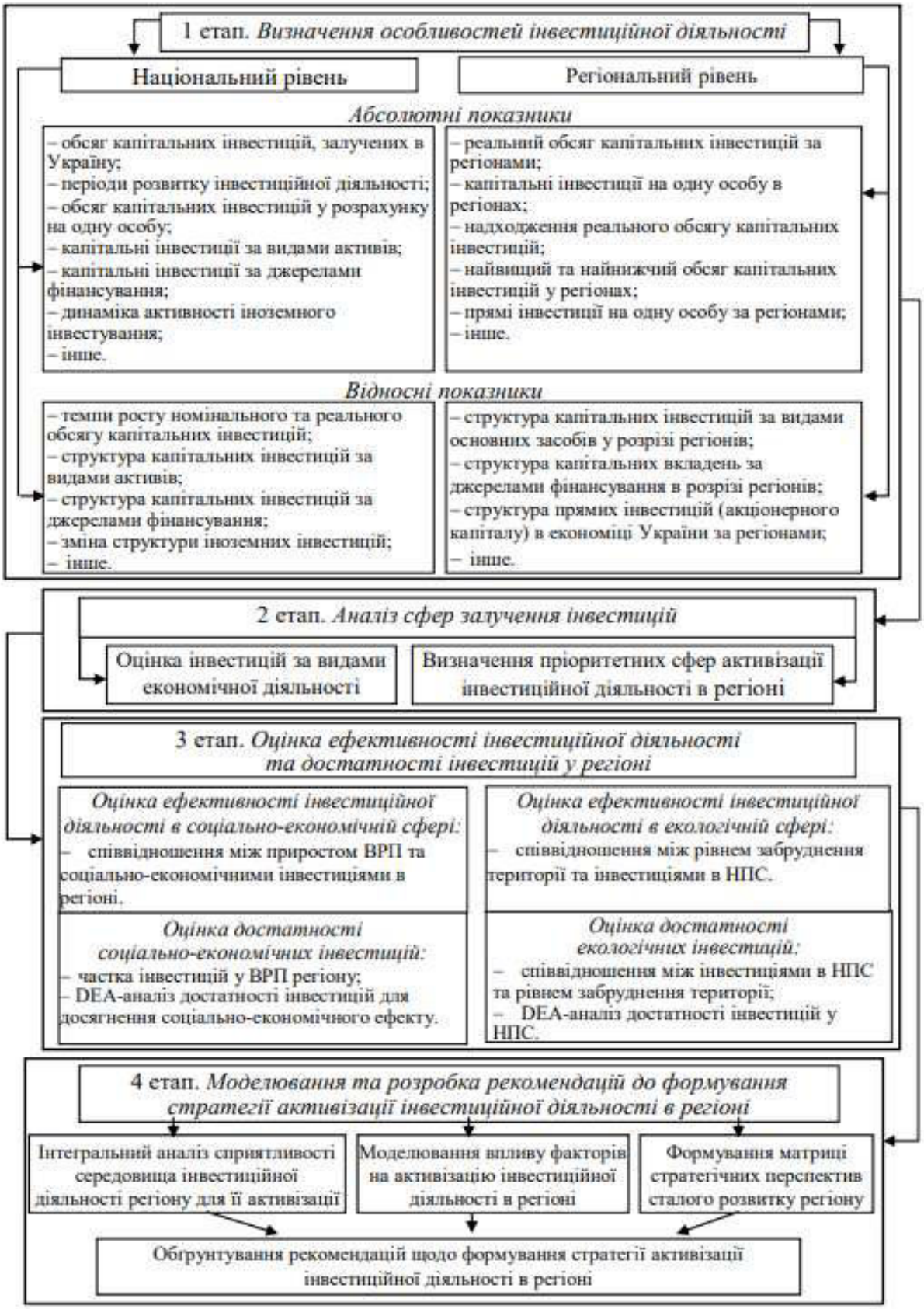

Рис. 2. Методика діагностики інвестиційної діяльності в регіоні

Джерело: [17].